

Міністерство освіти і науки України
Сумський державний університет
Навчально-науковий інститут бізнесу,
економіки та менеджменту

5885 Методичні вказівки

до самостійного вивчення

з навчальної дисципліни **«Економічна політика
та державне регулювання»**

для здобувачів освітньо-кваліфікаційного ступеня «бакалавр»
напрямів підготовки *б.281 «Публічне управління та адміністрування»,
073 «Менеджмент»*

очної, заочної та дистанційної форм здобуття вищої освіти

Суми
Сумський державний університет
2024

Методичні вказівки до самостійного вивчення навчальної дисципліни «Економічна політика та державне регулювання» / укладачі: В. П. Гордієнко, С. І. Котенко. – Суми : Сумський державний університет, 2024. – 54 с.

Кафедра управління імені Олега Балацького ННІ БіЕМ

ЗМІСТ

	С.
ВСТУП	4
СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ	5
МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ ДО САМОСТІЙНОГО ВИВЧЕННЯ ДИСЦИПЛІНИ.....	6
Тема 1. Об'єктивна необхідність та теоретичні основи державного регулювання	6
Тема 2. Органи державного управління України в системі державного регулювання	8
Тема 3. Методи державного регулювання	11
Тема 4. Прогнозування, програмування та планування в системі державного регулювання	14
Тема 5. Фінансово-кредитне регулювання	16
Тема 6. Державне регулювання зовнішньоекономічної діяльності	20
Тема 7. Державна підтримка підприємницької діяльності	23
Тема 8. Структурна та інвестиційна політика	27
Тема 9. Державне регулювання науково-технічної та інноваційної діяльності	29
Тема 10. Державне регулювання розвитку окремих територій	33
Тема 11. Державне регулювання розвитку основних сфер господарської діяльності	38
Тема 12. Державне регулювання процесів зайнятості, ринку праці, рівня життя населення та розвитку соціальної сфери	41
Тема 13. Державне регулювання природоохоронної діяльності.....	45
СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	49

ВСТУП

Навчальна дисципліна «Економічна політика та державне регулювання» є нормативною дисципліною, яку вивчають здобувачі освітнього ступеня «бакалавр» напрямів підготовки 073 «Менеджмент» та 281 «Публічне управління та адміністрування» очної, заочної та дистанційної форм здобуття вищої освіти.

Метою навчальної дисципліни є формування у здобувачів вищої освіти системи теоретичних та методичних знань щодо принципів, функцій, методів та інструментів реалізації економічної політики і державного регулювання економіки. Дисципліна дозволяє сформувати в здобувачів розуміння тенденцій розвитку держави з урахуванням моделі економічного розвитку та державного регулювання; уміння обґрунтовувати державну економічну політику та вирішувати загальні економічні питання, а також передбачати наслідки того чи іншого рішення і знаходити оптимальні шляхи вирішення сучасних соціально-економічних проблем.

Опанування дисципліни здійснюється за рахунок контактної роботи зі здобувачами вищої освіти (лекційні, практичні, семінарські заняття) та їх самостійної роботи. У сучасних умовах самостійна робота є важливою складовою організації освітнього процесу, оскільки в умовах дистанційної або змішаної форми навчання саме вона дозволяє закріпити, розширити та поглибити одержані знання на лекційних, семінарських та практичних заняттях дисципліни.

Методичні вказівки до самостійного вивчення навчальної дисципліни «Економічна політика та державне регулювання» містять загальну структуру дисципліни для студентів різних форм навчання, рекомендації для вивчення теоретичних основ, перелік питань для самоконтролю, теми індивідуальних доповідей та зразки тестових завдань, які дозволять краще їм підготуватися до атестаційних заходів. Широкий перелік актуальних літературних джерел дозволить здобувачам розширити коло знань за певною темою.

Підготовлено за рахунок бюджетних коштів МОН України, наданих на виконання науково-дослідної теми «Когнітивна модель комерціалізації інновацій в умовах Індустрії 4.0: захист інтелектуального капіталу, маркетинг та комунікації» (№ ДР 0122U000780).

СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Тема	Аудиторна робота, годин			Самостійне опрацювання матеріалу (СРС), годин			Загальний обсяг, годин		
	О ¹⁾	З ²⁾	Д ³⁾	О ¹⁾	З ²⁾	Д ³⁾	О ¹⁾	З ²⁾	Д ³⁾
Тема 1. Об'єктивна необхідність та теоретичні основи державного регулювання	8	4	–	4	8	10	12	12	10
Тема 2. Органи державного управління України в системі державного регулювання	4	–	–	3	8	8	7	8	8
Тема 3. Методи державного регулювання	8	4	–	3	8	10	11	12	10
Тема 4. Прогнозування, програмування та планування в системі державного регулювання	4	–	–	3	8	10	7	8	10
Тема 5. Фінансово-кредитне регулювання	8	2	–	3	8	10	11	10	10
Тема 6. Державне регулювання зовнішньоекономічної діяльності	4	–	–	3	8	10	7	8	10
Тема 7. Державна підтримка підприємницької діяльності	4	–	–	3	8	8	7	8	8
Тема 8. Структурна та інвестиційна політика	8	2	–	3	8	10	11	10	10
Тема 9. Державне регулювання науково-технічної та інноваційної діяльності	8	–	–	3	8	8	11	8	8
Тема 10. Державне регулювання розвитку окремих територій	8	2	–	3	8	10	11	10	10
Тема 11. Державне регулювання розвитку основних сфер господарської діяльності	6	–	–	3	8	8	9	8	8
Тема 12. Державне регулювання процесів зайнятості, ринку праці, рівня життя населення та розвитку соціальної сфери	6	2	–	3	8	10	9	10	10
Тема 13. Державне регулювання природоохоронної діяльності	4	–	–	3	8	8	7	8	8
Написання курсової роботи	–	–	–	30	30	30	30	30	30
Разом із навчальної дисципліни	80	16	–	70	134	150	150	150	150

¹⁾ О – денна форма навчання;

²⁾ З – заочна форма навчання;

³⁾ Д – дистанційна форма навчання

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ ДО САМОСТІЙНОГО ВИВЧЕННЯ ДИСЦИПЛІНИ

Тема 1. ОБ'ЄКТИВНА НЕОБХІДНІСТЬ ТА ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ

На початку вивчення дисципліни необхідно звернути увагу на те, що необхідним фактором ефективного функціонування будь-якої економіки чи її окремих сегментів є регулювання, яке встановлює відповідність у пропорціях економічного розвитку. Розгляньте особливості основних типів регулювання, таких як ринкове саморегулювання, державне регулювання та змішане саморегулювання.

Акцнтуйте увагу на державному регулюванні, яке значною мірою визначає ефективність функціонування економіки. Розгляньте цілі, об'єкти та суб'єкти державного регулювання. Необхідно звернути увагу на загальні принципи державного регулювання, а саме: пріоритетності права над економікою, ефективності, погодження інтересів, стабільності, системності, цілеспрямованості, адекватності, наукової обґрунтованості, комплексності тощо. Необхідно зрозуміти, що державне втручання в економіку повинно бути раціональним, оскільки надмірна активність держави може породжувати негативні тенденції й наслідки та призводити до зменшення фінансових можливостей країни.

Розглядаючи питання класичних моделей управління доцільно звернути увагу, по-перше, на основні типи економічних систем та механізми їх регулювання; по-друге, на класичні моделі державного управління економікою (американську, японську, шведську, німецьку, французьку тощо).

В основу регулювання національної економіки покладені різні економічні теорії й школи, серед яких на особливу увагу заслуговують: класична теорія регулювання економіки, марксистська теорія регулювання, кейнсіанська теорія, теорія меркантилізму, школа фізіократів, економічна теорія монетаризму, теорія раціональних очікувань, теорія економіки пропозиції, школа неокласичного синтезу тощо.

Термінологічний словник

Державне регулювання економіки – це комплекс заходів держави, спрямованих на скерування поведінки суб'єктів господарювання в напрямі, необхідному для досягнення поставлених органами державної влади цілей.

Економічна безпека – це стан національної економіки, який дає можливість зберігати стійкість до внутрішніх та зовнішніх загроз, забезпечує високу конкурентоспроможність у світовому економічному просторі й характеризує здатність національної економіки до сталого зростання.

Економічна система – це сукупність взаємозв'язаних і відповідним чином упорядкованих елементів економіки, що утворюють певну цілісність, економічну структуру суспільства, яка має загальну мету.

Інститут соціального партнерства – це узгодження (консенсус) загальнодержавних і групових інтересів у соціально-економічній сфері за допомогою переговорів, консультацій за участі представників цих груп. Найбільш яскраво виражений у формі трипартизму.

Політика протекціонізму – це державна політика захисту внутрішнього ринку від іноземної конкуренції. Така політика здійснюється за допомогою митних і податкових бар'єрів, які захищають внутрішній ринок від ввезення іноземних товарів, що знижують конкурентоспроможність продукції національного товаровиробника.

Регулювання – це встановлення тими чи іншими методами певних відповідностей між структурою суспільних потреб і структурою суспільного продукту, тобто певних пропорцій економічного розвитку.

Трипартизм – соціальне партнерство, яке забезпечується завдяки взаємодії трьох суб'єктів: держави, роботодавців і робітників (в особі профспілок).

Питання для самоконтролю

1. У чому полягає необхідність державного регулювання?
2. Назвіть основні функції державного регулювання.
3. Визначте цілі державного регулювання.
4. Назвіть основні принципи державного регулювання.
5. Що є об'єктами та державного регулювання і хто виступає суб'єктами державного регулювання?
6. Визначте межі державного втручання в економіку.
7. У чому полягає сутність ринкового саморегулювання?
8. Назвіть основні характеристики командно-адміністративної системи.
9. У чому полягає сутність кейнсіанської теорії регулювання ринку?
10. Дайте характеристику неокласичних теорій державного регулювання.
11. Сутність теорії меркантилізму.
12. У чому полягає відмінність підходу до ролі держави в економіці між кейнсіанцями і монетаристами?
13. Які ви знаєте класичні моделі державного регулювання?
14. Визначте особливості американської моделі управління.
15. Визначте особливості шведської моделі управління.
16. Визначте особливості японської моделі управління.
17. Визначте особливості китайської моделі управління.
18. Визначте особливості німецької моделі управління.
19. Визначте особливості ірландської моделі управління.
20. Визначте особливості французької моделі управління.

Теми доповідей

1. Класичні моделі управління економікою та можливість їх застосування в Україні на сучасному етапі розвитку.
2. Теорії та школи державного управління та можливість використання їх підходів в Україні.
3. Проблеми та перспективи розвитку державно-приватного партнерства в Україні.
4. Економічна безпека як одна із основних складових національної безпеки.
5. Сучасний стан викликів і загроз у сфері економічної безпеки України.
6. Стратегічні орієнтири економічної безпеки України.
7. Економічна злочинність як загроза у забезпеченні економічної безпеки.
8. Тіньова економіка як загроза в забезпеченні економічної безпеки України.

9. Напрями детінізації економіки України на сучасному етапі розвитку.
10. Корупція як одна з основних загроз національній безпеці України.
11. Досвід зарубіжних держав у сфері протидії корупції та можливість його імплементації в Україні.
12. Сучасні засади державної антикорупційної політики України.

Тестові питання

1. Державне регулювання – це:
 - а) втручання Президента у розвиток основних економічних процесів за допомогою затвердження законодавчих актів;
 - б) комплекс заходів держави, спрямованих на скерування поведінки суб'єктів господарювання в напрямі, необхідному для досягнення поставлених органами державної влади цілей;
 - в) науковий аналіз економічних, соціальних, науково-технічних процесів і тенденцій.
2. Представники кейнсіанської теорії проголошують необхідність:
 - а) активного втручання держави в економіку;
 - б) невтручання держави в розвиток економіки;
 - в) часткового регулювання економічних процесів.
3. Політику протекціонізму обґрунтувала наукова школа:
 - а) фізіократів;
 - б) меркантилістів;
 - в) монетаризму;
 - г) неоінституціоналізму.
4. Прихильники монетарної теорії проголошують необхідність:
 - а) невтручання держави в розвиток економіки;
 - б) сприяння конкуренції;
 - в) скорочення державних соціальних програм;
 - г) активного втручання держави в економіку.
5. У якій моделі державного управління економіки домінує психологія колективізму, солідарності, підпорядкування особистих інтересів колективним і державним:
 - а) американській;
 - б) шведській;
 - в) японській;
 - г) китайській?

Тема 2. ОРГАНИ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ УКРАЇНИ В СИСТЕМІ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ

Зверніть увагу, що державне регулювання економіки здійснюється центральними та місцевими органами державного управління. Держави різняться між собою формами управління, державним устроєм, політичною системою, функціями органів влади. Державна влада в Україні реалізується за принципом її розподілу на законодавчу, виконавчу і судову. Функції, права та обов'язки державних органів

України окреслені Конституцією, законами України та іншими нормативно-правовими актами.

В Україні інтегрувальну функцію щодо гілок влади надано Президентові – главі держави. Президент України повинен сприяти узгодженості в діяльності органів державної влади, їх взаємодії з органами місцевого самоврядування. За будь-якої форми державного правління президент країни має безпосереднє відношення до виконавчої та законодавчої влади. Верховна Рада України розглядається як вищий законодавчий орган країни, який розробляє й ухвалює закони та інші законодавчі документи щодо регулювання економіки загалом та окремих її сфер.

Система органів виконавчої влади включає структурні ланки трьох рівнів:

1. Вищий рівень – Кабінет Міністрів України.
2. Центральний рівень – міністерства, державні комітети, центральні органи виконавчої влади, прирівняні до державних комітетів, органи центральної влади зі спеціальним статусом.
3. Місцевий або територіальний рівень.

Термінологічний словник

Верховна Рада України – вищий законодавчий орган країни, який розробляє й ухвалює закони та інші законодавчі акти щодо регулювання економіки, загалом та окремих її сфер.

Кабінет Міністрів України – вищий орган у системі органів виконавчої влади, який забезпечує реалізацію законів, постанов, інших законодавчих актів.

Місьцеве самоврядування в Україні – це гарантоване державою право та реальна здатність територіальної громади (жителів села чи добровільного об'єднання в сільську громаду жителів кількох сіл, селища, міста) самостійно або під відповідальність органів та посадових осіб місцевого самоврядування вирішувати питання місцевого значення в межах Конституції і законів України.

Територіальні громади – це первинний суб'єкт місцевого самоврядування, основний носій його функцій і повноважень. Територіальні громади в порядку, встановленому законом, можуть об'єднуватися в одну сільську, селищну, міську територіальну громаду, утворювати єдині органи місцевого самоврядування та обирати відповідно сільського, селищного, міського голову.

Питання для самоконтролю

1. Які органи державної влади здійснюють керівництво економікою України?
2. Назвіть основні функції Президента України, що стосуються державного регулювання.
3. Назвіть основні функції Верховної Ради України, що стосуються державного регулювання.
4. Назвіть основні функції Кабінету Міністрів України, що стосуються державного регулювання.
5. Які державні органи зі спеціальним статусом беруть участь у регулюванні економіки? Що належить до їх компетенції?
6. Роль міністерств, відомств та інших органів виконавчої влади в державному регулюванні.
7. Визначте особливості власних та делегованих повноважень органів

місцевого самоврядування.

8. Які сфери належать до компетенції територіальної громади?
9. Які сфери належать до компетенції районної ради?
10. Які сфери належать до компетенції обласної ради?

Теми доповідей

1. Антикорупційні органи України: призначення та досягнення.
2. Основні засади розмежування повноважень держави та органів місцевого самоврядування.
3. Органи державної влади зі спеціальним статусом, які беруть участь у регулюванні соціально-економічних процесів в Україні: функції та завдання (органи влади за вибором студента).

Тестові питання

1. Формування Стратегії соціально-економічного розвитку держави – це функція:
 - а) Кабінету міністрів України;
 - б) органів самоорганізації населення;
 - в) Президента України;
 - г) Верховної Ради України;
 - г) Господарського суду України.
2. Затвердження Державного бюджету України – це функція:
 - а) Рахункової палати України;
 - б) Президента України;
 - в) Казначейської служби України;
 - г) Верховної Ради України;
 - г) Кабінету Міністрів України.
3. Забезпечення реалізації фінансової, цінової, інвестиційної, податкової, соціальної, екологічної політики – це функція:
 - а) Президента України;
 - б) органів місцевого самоврядування;
 - в) Національного банку України;
 - г) Кабінету Міністрів України;
 - г) Верховної Ради України.
4. З зазначеного переліку органів державного регулювання визначте варіант, який включає лише державні органи зі спеціальним статусом:
 - а) Верховна Рада України, Антимонопольний комітет України, Державна контрольно-ревізійна служба України;
 - б) Національний банк України, Верховна Рада України, Антимонопольний комітет України, Державна контрольно-ревізійна служба України;
 - в) Виконавчі органи міської ради, Рахункова палата України, Конституційний Суд України, Державна контрольно-ревізійна служба України;
 - г) Національний банк України, Рахункова палата України, Антимонопольний комітет України, Державна контрольно-ревізійна служба України;
 - г) Президент України, Рахункова палата України, Антимонопольний комітет України, Державна контрольно-ревізійна служба України.

5. Із переліку сфер діяльності виділіть ті, які можуть бути делеговані державою органам місцевого самоврядування:

- а) залучення органів місцевого самоврядування до митного контролю;
- б) залучення органів місцевого самоврядування до валютного контролю;
- в) залучення органів місцевого самоврядування до податкового контролю;
- г) залучення органів місцевого самоврядування до банківського нагляду;
- г) залучення органів місцевого самоврядування до реалізації загальнодержавних програм соціально-економічного розвитку.

Тема 3. МЕТОДИ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ

Вивчення цієї теми необхідно починати з розкриття поняття «економічна політика держави» та її видів. Для реалізації певного виду економічної політики використовуються різноманітні методи та інструменти регулювання. Методи державного регулювання залежно від засобів впливу поділяються на нормативно-правові, економічні та адміністративні.

Необхідно звернути увагу на нормативно-правові методи регулювання, що являють собою встановлені обов'язкові для виконання юридичні норми (правила) поведінки суб'єктів господарювання. Правове регулювання визначає загальну межу втручання держави в економіку і здійснюється за рахунок правових інструментів, до яких відносять законодавчі та підзаконні документи, що регламентують основні напрями діяльності суб'єктів господарювання й окремих громадян.

Адміністративні методи державного регулювання базуються на використанні сили державної влади (методи заборони, дозволу та примусу), такі як публічні закупівлі, ліцензування, квотування, система санкцій, система норм і стандартів тощо.

Детальної уваги потребують економічні методи державного регулювання, що являють собою систему прийомів і засобів дії на суб'єкти підприємницької діяльності шляхом запровадження фінансово-економічних законів і грошово-кредитних відносин, які сприяють створенню оптимальних умов для забезпечення досягнення високих економічних результатів.

Термінологічний словник

Адміністративні методи – це пряме втручання держави в діяльність товаровиробника доведенням обов'язкових до виконання державних закупівель, ліцензування, квотування, установлення норм і стандартів тощо.

Державна закупівля – це придбання замовником товарів, робіт і послуг. Під час державної закупівлі укладається договір про закупівлю між замовником і учасником за результатами проведення процедури закупівлі, що передбачає надання послуг, виконання робіт або набуття права власності на товари.

Дотації – це асигнування з державного бюджету, яке проводиться на безповоротній основі, з метою збалансування доходів і видатків місцевих бюджетів, або покриття збитків окремих державних підприємств.

Економічна політика – це система ретельно спланованих, науково обґрунтованих заходів, спрямованих на зміну господарських процесів і явищ, що мають місце в національній економіці, метою яких є досягнення конкретних цілей

(система заходів, методів, інструментів і форм державного впливу на соціально-економічні процеси).

Економічні методи – це система прийомів і засобів прямої дії на суб'єкти підприємницької діяльності запровадженням фінансово-економічних законів і грошово-кредитних відносин для створення оптимальних умов, що забезпечують досягнення високих економічних результатів (методи, що визначають правила гри в ринковому середовищі).

Ембарго – торговельно-економічні обмеження (державна заборона на ввезення з інших держав чи вивезення з держави золота, іноземної валюти, окремих товарів, зброї тощо; заборона державною владою заходити у свої порти іноземним кораблям або їх виходу).

Квотування – встановлення державних розмірів, частки в загальному виробництві, продажу, експорту та імпорту.

Ліцензування – видача державними органами дозволу (ліцензії) на право займатися певним видом діяльності.

Методи державного регулювання – це сукупність способів, прийомів та засобів державного впливу на соціально-економічний розвиток країни.

Нормативно-правові методи управління – встановлені обов'язкові для виконання юридичні норми (правила) поведінки суб'єктів господарювання.

Стандарт – нормативно-технічний документ, що встановлює певні вимоги на щось.

Субвенції – фінансова допомога, яку виділяють із державного бюджету місцевим бюджетам на вирішення певних проблем (субвенції на реалізацію державних програм розвитку).

Субсидії – фінансова допомога, що надається населенню або окремим суб'єктам господарювання за рахунок коштів державного бюджету.

Питання для самоконтролю

1. Поясніть основні цілі та завдання економічної політики держави.
2. Назвіть види політики та обґрунтуйте їх значення.
3. На яких загальних принципах базується економічна політика?
4. Сучасний стан викликів та загроз в економічній сфері.
5. Пріоритети державної політики у сфері забезпечення економічної безпеки України.
6. Розкрийте сутність нормативно-правових методів державного управління економікою.
7. Які інструменти використовуються в правовому регулюванні економіки?
8. Дайте характеристику адміністративних методів державного регулювання.
9. Опишіть основні інструменти адміністративного регулювання економіки.
10. Сутність, мета та значення використання державних санкцій, штрафів, ліцензій, дозволів та квот у державному регулюванні.
11. Які адміністративні методи регламентують вимоги до якості робіт, послуг та продукції?
12. Особливості використання системи державних замовлень та контрактів у системі державного регулювання.
13. Дайте характеристику економічних методів регулювання економіки.

Теми доповідей

1. Економічна політика держави: засоби та інструменти реалізації.
2. Проблеми боротьби з корупційною складовою під час проведення конкурсних торгів.
3. Особливості правового регулювання процедур публічних закупівель.
4. Особливості застосування ембарго Україною та розвиненими державами світу на сучасному етапі.
5. Економічна безпека як одна із основних складових національної безпеки.
6. Сучасний стан викликів і загроз у сфері економічної безпеки України.
7. Тіньова економіка як загроза в забезпеченні економічної безпеки України.
8. Корупція як одна із загроз економічній безпеці України.
9. Досвід зарубіжних держав у сфері протидії корупції та можливість його імплементації в Україні.
10. Сучасні засади державної антикорупційної політики України.

Тестові питання

1. Політика держави, яка спрямована на підтримку певних стабільних темпів економічного зростання, на недопущення спаду і виникнення криз, – це:
 - а) інвестиційна політика;
 - б) монетарна політика;
 - в) антициклічна політика;
 - г) структурна політика;
 - г) фіскальна політика.
2. Використання субсидій, дотацій та субвенцій – це:
 - а) інструменти організаційного регулювання;
 - б) інструменти грошово-кредитного регулювання;
 - в) інструменти правового регулювання;
 - г) інструменти фінансово-бюджетного регулювання;
 - г) інструменти цінового регулювання.
3. Встановлення розмірів банківських резервів – це:
 - а) інструменти правового регулювання;
 - б) інструменти фінансово-бюджетного регулювання;
 - в) інструменти адміністративного регулювання;
 - г) інструменти грошово-кредитного регулювання;
 - г) інструменти цінового регулювання;
4. Назвіть групу методів державного регулювання, що належать до адміністративних:
 - а) мито, ембарго, встановлення мінімальних цін, стандартизація, нормування;
 - б) грошово-кредитне регулювання, ембарго, стандартизація, нормування;
 - в) податки, ембарго, субвенції, стандартизація, нормування, субвенції;
 - г) ліцензування, ембарго, встановлення мінімальних цін, дотації, нормування;
 - г) ліцензування, ембарго, встановлення мінімальних цін, стандартизація, нормування.
5. Метод державного регулювання, що передбачає встановлення державних розмірів, частки в загальному виробництві, продажу, збуті, експорті або імпорті, – це:

- а) ліцензування;
- б) квотування;
- в) державне замовлення;
- г) ембарго;
- ґ) нормування.

Тема 4. ПРОГНОЗУВАННЯ, ПРОГРАМУВАННЯ ТА ПЛАНУВАННЯ В СИСТЕМІ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ

Вивчаючи цю тему, зверніть увагу на те, що на будь-якому рівні управління перед органами влади стоять оперативні, тактичні та стратегічні цілі. З метою втілення вищезазначених цілей в життя формується стратегія соціально-економічного розвитку держави або її окремих регіонів. Кожна держава світу розробляє власні стратегії розвитку, що базуються на основних завданнях, які є актуальними для держави на певному етапі розвитку.

Найважливішими засобами формування стратегії соціально-економічного розвитку держави є прогнозування, макроекономічне планування та державне програмування. Важливим питанням у вивченні теми є питання прогнозування національної економіки. Необхідно звернути увагу на принципи соціально-економічного прогнозування (цілеспрямованості, системності, наукової обґрунтованості, адекватності, альтернативності), класифікацію прогнозів (за ступенем контролю, за рівнем, за часом, за функціональною ознакою), методи та етапи прогнозування.

Вивчаючи програмування та його роль у розвитку національної економіки, зверніть увагу на основні його цілі, основні завдання, принципи, етапи складання програм, їх класифікацію.

Зупиніться на характеристиці планування національної економіки, що являє собою наукове передбачення майбутнього розвитку суспільства, його перебігу та результатів (взаємозв'язана система заходів, які забезпечують досягнення передбачуваних темпів і пропорцій розвитку за умови найбільш раціонального використання ресурсів). Розгляньте основні форми державного планування (директивне, індирективне, індикативне) та їх особливості.

Термінологічний словник

Державний прогноз економічного та соціального розвитку країни – це система кількісних показників та якісних характеристик розвитку макроекономічної ситуації у країні на визначений період, що охоплює формування структури економіки та соціальної інфраструктури, обсягів виробництва товарів і послуг та їх споживання, зовнішньоекономічної діяльності (це передбачення ситуації, яка може скластися в перспективі залежно від використання тієї чи іншої стратегії розвитку).

Директивне планування – спосіб управління економікою країни за допомогою розроблення обов'язкових для виконання завдань щодо виробництва і розподілу продукції та послуг.

Індикативне планування (рекомендаційне) – спосіб управління економікою за допомогою постановки цілей, визначення пріоритетів розвитку національної економіки і застосування фінансових стимулів для їх реалізації (це рекомендаційна

система планових заходів, спрямованих на досягнення цілей соціально-економічної політики держави).

Індирективне планування – спосіб управління економікою, який має багато спільного з директивним плануванням, проте активно використовує не лише адміністративні методи, а й економічні.

Комплексно-цільова народногосподарська програма – це державний, адресний плановий документ, у якому визначений за ресурсами, виконавцями та термінами комплекс економічних, техніко-виробничих, науково-дослідних, організаційно-господарських заходів.

Планування – це наукове передбачення майбутнього розвитку суспільства, його перебігу та результатів; взаємозв'язана система заходів, що забезпечують досягнення передбачуваних темпів і пропорцій розвитку за умови найбільш раціонального використання ресурсів.

Прогнозування – це передбачення ситуації, яка може скластися в перспективі залежно від використання тієї чи іншої стратегії розвитку (це процес розроблення прогнозів).

Програмування – прийняття і реалізація державних та регіональних програм, які являють собою комплекс заходів, узгоджених стосовно ресурсів, виконавців, термінів виконання і забезпечують вирішення завдань в економічній, соціально-культурній та науково-технічній сферах.

Стратегія – це детальний комплексний план, спрямований на втілення місії організації (держави). Зі свого боку місія держави зумовлена певною метою.

Питання для самоконтролю

1. Яку роль відіграє стратегія соціально-економічного розвитку в державному регулюванні?
2. У чому полягає сутність соціально-економічного прогнозування та яке його значення в державному регулюванні?
3. Що покладено в основу класифікації прогнозів?
4. Назвіть основні принципи соціально-економічного прогнозування.
5. У чому проявляється необхідність державного програмування?
6. Розкрийте сутність державного програмування.
7. Що таке цільова комплексна програма?
8. Що таке макроекономічне планування? Назвіть його основні форми.
9. Дайте характеристику директивного планування.
10. Розкрийте особливості індикативного планування.
11. Які методи використовуються для прогнозування соціально-економічного розвитку?

Теми рефератів

1. Стратегія соціально-економічного розвитку України.
2. Стратегія розвитку територіальної громади / міста (на вибір студента).
3. Зарубіжний досвід післявоєнного відновлення держави та можливості його використання в Україні (країна за вибором студента).
4. План Маршала для України.
5. Програмування як інструмент державного регулювання.

Тестові питання

1. Назвіть метод прогнозування соціально-економічного розвитку, який дає можливість активізувати творчий потенціал експертів у разі пошуку виходу з проблемної ситуації:

- а) метод дельфі;
- б) метод «мозкового штурму»;
- в) метод моделювання;
- г) аналітичний метод;
- г) статистичний метод.

2. Назвіть форму (вид) макроекономічного планування, яке передбачає формування рекомендаційної системи планових заходів, спрямованих на досягнення цілей соціально-економічної політики держави:

- а) стратегічне планування;
- б) директивне планування;
- в) індикативне планування;
- г) тактичне планування;
- г) індирективне планування.

3. Принцип прогнозування соціально-економічного розвитку держави, який передбачає відповідність прогнозів наявним закономірностям розвитку, – це:

- а) принцип рівності;
- б) принцип адекватності;
- в) принцип альтернативності;
- г) принцип самостійності;
- г) принцип гласності.

4. Контроль за виконанням державної цільової програми здійснюють:

- а) органи самоорганізації населення;
- б) Президент України;
- в) Верховна Рада України;
- г) Господарський суд України;
- г) Кабінет Міністрів України.

5. Термін «індикативне планування» вперше з'явився в дослідженні:

- а) Дж. Кейнса «Загальна теорія зайнятості, процента та грошей», 1936 р.;
- б) К. Лапдауера «Теорія національного економічного планування», 1944 р.;
- в) Є. Лібермана «План, прибуток, премія», 1962 р.;
- г) Г. Лисичкіна «План та ринок», 1966 р.

Тема 5. ФІНАНСОВО-КРЕДИТНЕ РЕГУЛЮВАННЯ

Вивчаючи цю тему, ознайомтеся з особливостями фінансової політики держави, яка є складовою економічної політики держави і являє собою сукупність заходів у сфері оподаткування та державних витрат, спрямованих на забезпечення повної зайнятості, рівноважного платіжного балансу та економічного зростання.

Зверніть увагу, що основним елементом фінансової системи є державні фінанси, основою яких є бюджетна система (державний та місцевий бюджети). Розгляньте основні ознаки державного бюджету, принципи його формування,

видатки і доходи державного бюджету та основні етапи бюджетного процесу. Акцнтуйте увагу на способах (методах) регулювання дефіциту державного бюджету. Детально зупиніться на основних напрямках сучасної бюджетної політики України, її суб'єктах реалізації, а також та особливостях використання міжбюджетних трансфертів.

Важливим засобом державного регулювання є податки (інструменти фіскальної політики держави). Розгляньте сутність фіскальної політики та її основні види (стимулювальна та стримувальна), функції податків (фіскальну, соціальну, регулювальну), об'єкти та суб'єкти оподаткування, класифікацію податків. У державному регулюванні активно використовують податкові пільги, тобто інструменти податкового регулювання, що закріплені в нормативних актах як винятки із загальної схеми обчислення конкретного виду податку і стосуються об'єкта, ставки або інших складових оподаткування. Зверніть увагу на основні принципи податкової системи та її структуру. Під час вивчення цієї теми варто детально зупинитися на дослідженні стратегічних пріоритетів і завдань податкової реформи України, спрямованої на розвиток вітчизняної системи оподаткування в європейському тренді, спрощення податкової системи, проведення фіскальної децентралізації, налагодження координації фіскальної та монетарної політики, вдосконалення інституційного середовища функціонування податкової системи, зниження податкового навантаження на фонд оплати праці, модернізацію процедур адміністрування податків, перегляд кількості податкових пільг, податкове стимулювання пріоритетних сфер діяльності тощо.

Наступним важливим питанням цієї теми є реалізація грошово-кредитної (монетарної) політики. Зверніть увагу на мету грошово-кредитної політики, її види (політика «дорогих грошей», політика «дешевих грошей»), нормативно-правове забезпечення, суб'єкти грошово-кредитної політики. Потребують детального опрацювання інструменти грошово-кредитної політики: прямого впливу (механізм готівкової емісії; встановлення межі кредиту центрального банку, що надається урядовим та банківським установам; пряме регулювання позичкових операцій банків, визначення маржі, вартості кредитних ресурсів, що виділяються згідно з пріоритетами макроекономічної політики для фінансування окремих галузей економіки, обмеження споживчого кредиту), непрямого регулювання (визначення та регулювання норм обов'язкових резервів для комерційних банків і фінансово-кредитних установ; відсоткова політика; рефінансування комерційних банків; управління золотовалютними резервами; операції з цінними паперами на відкритому ринку; регулювання імпорту та експорту капіталу).

Важливою складовою фінансово-кредитного регулювання є цінове регулювання, яке являє собою діяльність держави, спрямовану на встановлення і збереження такого рівня цін, який забезпечував би рентабельну діяльність суб'єктів господарювання, паритет цін різних галузей народного господарства, реальність заробітної плати, стійкість валюти та інші економічні параметри в державі. Зверніть увагу, що за допомогою впливу на ціну держава регулює можливості її громадян, підтримує власну економіку, а також поповнює державний бюджет за допомогою податків, які є складовою ціни.

Термінологічний словник

Бюджетна політика – сукупність заходів держави з організації та використання бюджетних ресурсів для забезпечення її економічного та соціального розвитку.

Бюджетна резолюція – спеціальна постанова Верховної Ради України, що визначає основні напрями та пріоритети бюджетної політики на наступний бюджетний рік.

Бюджетна система – сукупність бюджетів різних рівнів, побудованих з урахуванням економічних відносин, державного та адміністративно-територіального устроїв і врегульованих нормами права.

Бюджетний процес – це регламентований законодавством порядок складання, розгляду, затвердження бюджетів, їх виконання та контролю за виконанням.

Грошово-кредитна (монетарна) політика – це комплекс заходів у сфері грошового обігу та кредиту, спрямованих на регулювання економічного зростання, стримування інфляції й забезпечення стабільності грошової одиниці, забезпечення зайнятості населення та вирівнювання платіжного балансу (це вплив на кількість грошей у національній економіці для досягнення макроекономічної стабільності).

Державний бюджет – це річний план утворення та використання фінансових ресурсів для забезпечення функцій, що здійснюються органами державної влади для реалізації заходів загальнонаціонального значення.

Дефіцит бюджету – перевищення витрат над доходами бюджету.

Міжбюджетні трансферти – кошти, які безоплатно і безповоротно передаються з одного бюджету до іншого.

Податкова політика – це діяльність органів державної влади та місцевого самоврядування у сфері встановлення та збирання податків і зборів (обов'язкових платежів), яка реалізується через визначення платників податків та інших обов'язкових платежів, об'єктів оподаткування і ставок податків; видів податків, зборів й інших обов'язкових платежів, що справляються на території України, місцевих податків, зборів та інших обов'язкових платежів; основних принципів надання пільг і звільнення від оподаткування.

Податкова система – сукупність податків, зборів, інших обов'язкових платежів до бюджетів і внесків до державних цільових фондів, а також сукупність державних податкових органів.

Податкові пільги – інструменти податкового регулювання, що закріплені в нормативних актах як винятки із загальної схеми обчислення конкретного виду податку і стосуються об'єкта, ставки або інших складових оподаткування.

Профіцит бюджету – перевищення доходів над видатками бюджету.

Фіскальна політика – діяльність держави щодо формування та регулювання державного бюджету, а також мобілізації коштів у державну казну з інших джерел.

Цінова політика – вплив держави на ціни з метою приборкання інфляції та пом'якшення соціального напруження в суспільстві. Це політика, яка орієнтована на регулювання державою відносин обміну між суб'єктами ринку з метою забезпечення еквівалентності в процесі реалізації національного продукту, дотримання необхідної паритетності цін між галузями та видами господарської діяльності, а також забезпечення стабільності оптових та роздрібних цін.

Питання для самоконтролю

1. Визначте основні завдання фінансової політики держави.
2. Чому державний бюджет є основним інструментом у державному регулюванні? Ознаки державного бюджету.
3. З яких джерел формуються доходи Державного бюджету України?
4. Визначте структуру державних видатків.
5. Чому профіцит державного бюджету вважається ознакою неефективного державного регулювання?
6. Які способи збалансування дефіциту державного бюджету використовуються в Україні?
7. Охарактеризуйте етапи бюджетного процесу.
8. Особливості формування місцевих бюджетів України на сучасному етапі розвитку.
9. Визначте особливості фінансової децентралізації в Україні.
10. У яких випадках застосовуються міжбюджетні трансферти?
11. Обґрунтуйте цілі та завдання податкової політики?
12. Визначте функції податків.
13. Як податкові пільги використовуються в державному регулюванні?
14. Визначте структуру податкової системи та принципи її побудови.
15. Чому податкова система потребує реформування? Визначте напрями реформування податкової системи України.
16. Чому монетарна політика є вагомим інструментом державного регулювання?
17. У чому полягає сутність стимулювальної та стримувальної монетарної політики?
18. Які проблеми соціально-економічного розвитку вирішуються з використанням інструментів цінового регулювання?
19. Охарактеризуйте інструменти грошово-кредитної політики держави.

Теми рефератів

1. Особливості формування бюджету територіальних громад в умовах фінансової децентралізації.
2. Інструменти забезпечення фінансової самодостатності територіальних громад.
3. Партиципаторне бюджетування в Україні: проблеми і перспективи.
4. Стратегічні пріоритети і завдання податкової реформи України.
5. Управління державним боргом в Україні.
6. Валютна політика держави на сучасному етапі.
7. Стратегічні пріоритети і завдання податкової реформи України.
8. Грошово-кредитні інструменти забезпечення фінансової безпеки держави.
9. Особливості цінового регулювання на сучасному етапі.

Тестові питання

1. Частина видатків бюджету, яка використовується для реалізації програм соціально-економічного розвитку, зміцнення матеріально-фінансової бази, – це:
 - а) поточні видатки;

- б) видатки на перерозподіл фінансових ресурсів;
 - в) бюджетні трансферти;
 - г) видатки розвитку;
 - г) децентралізовані видатки.
2. Покриття бюджетного дефіциту може здійснюватися за рахунок:
- а) емісії грошей, випуску цінних паперів, державних позик;
 - б) емісії грошей, державних позик, субвенції;
 - в) субвенції, емісії грошей, випуску цінних паперів, державних позик;
 - г) емісії грошей, бюджетних трансфертів, державних позик;
 - г) державних позик, збільшення кількості податків, бюджетної децентралізації.
3. Назвіть вид монетарної політики держави, який спрямований на обмеження обсягу кредитних операцій, підвищення рівня процентних ставок і гальмування темпів зростання грошової маси в обороті:
- а) політика золотовалютних резервів;
 - б) стримувальна монетарна політика (політика «дорогих грошей»);
 - в) політика облікової ставки;
 - г) стимулювальна монетарна політика (політика «дешевих грошей»);
 - г) політика купівлі / продажу цінних паперів.
4. Звіт про виконання Державного бюджету України складає:
- а) Верховна Рада України;
 - б) Президент України;
 - в) Міністерство фінансів України;
 - г) Міністерство економіки України;
 - г) Кабінет Міністрів України.
5. Кошти, які безоплатно і безповоротно передаються з одного бюджету до іншого, – це:
- а) бюджетна децентралізація;
 - б) бюджетний профіцит;
 - в) міжбюджетні трансферти;
 - г) бюджетна допомога;
 - г) бюджетний коефіцієнт вирівнювання.

Тема 6. ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Ця тема має важливе значення у вивченні дисципліни, оскільки повноцінне функціонування жодної країни не може відбуватися без розвиненої системи зовнішньоекономічних зв'язків. Зверніть увагу на те, що зовнішньоекономічна політика держави ґрунтується на її участі в міжнародному поділі праці, наявній відкритій економіці, принципах взаємної вигоди, еквівалентного обміну і дотримання положень міжнародного права.

Залежно від цілей та участі держави в регулюванні зовнішньоекономічних відносин, його методів та інструментів розрізняють такі види зовнішньоекономічної політики: протекціонізм (політика держави, спрямована на захист національної економіки від іноземної конкуренції через систему певних обмежень); фритредерство

(політика вільної торгівлі з метою лібералізації зовнішньоекономічної діяльності, вільного доступу на національний ринок товарів, капіталів, робочої сили тощо).

Розгляньте мету, завдання та принципи державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності, а також особливості політики держави у сфері зовнішньоекономічних відносин на сучасному етапі.

Зупиніться на методах державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності (нормативно-правових, адміністративних та економічних). Особливої уваги потребує дослідження механізму митного регулювання. Україна самостійно визначає митну політику, створює власну митну систему та здійснює митне регулювання на своїй території відповідно до Митного кодексу, законів України та міжнародних договорів за участі України. Сучасна митна політика України являє собою систему принципів та напрямів діяльності держави у сфері захисту митних інтересів та забезпечення митної безпеки України, регулювання зовнішньої торгівлі, захисту внутрішнього ринку, розвитку економіки України та її інтеграції до світової економіки. Зверніть увагу на особливості використання мита, як загальнодержавного податку, що встановлюється Податковим та Митним кодексами України і нараховується та сплачується відповідно до положень чинного законодавства.

Термінологічний словник

Антидемпінгове мито – це особливий вид мита, що встановлюється в разі ввезення на митну територію України товарів, які є об'єктом демпінгу, що заподіює шкоду або створює загрозу завдання шкоди національному товаровиробнику.

Ввізне мито – мито, що нараховується на товари, які ввозять на митну територію України.

Вивізне мито – це мито, що нараховується на товари та інші предмети при їх вивезенні за межі митної території України.

Демпінг – продаж товарів за цінами, нижчими від контрактних на міжнародних товарних ринках, за умови, що низький рівень ціни не зумовлюється відповідним рівнем витрат на виробництво цього товару.

Ембарго – інструмент державної зовнішньоекономічної політики, що встановлює обмеження (заборону) на торгівлю товарами / послугами з певними країнами.

Зовнішньоекономічна діяльність – це діяльність суб'єктів господарської діяльності України та іноземних суб'єктів господарської діяльності, побудована на взаємовідносинах між ними, що має місце як на території України, так і за її межами.

Зовнішньоекономічна політика – це діяльність держави, спрямована на регулювання економічних відносин з іншими країнами, на забезпечення ефективного використання зовнішнього фактору в національній економіці.

Квота – інструмент державного регулювання, який встановлює кількісне обмеження на обсяги торгівлі (торгувати можна лише до досягнення певної межі).

Компенсаційне мито – мито, яке встановлюється в разі ввезення на митну територію України товарів, які є об'єктом субсидованого імпорту, що завдає шкоди або створює загрозу завдання шкоди національному товаровиробнику.

Міжнародний поділ праці – поділ праці між країнами, який спирається на стійку, економічно вигідну спеціалізацію виробництва окремих країн на тих чи інших видах продукції і приводить до взаємного обміну результатами виробництва.

Мито – це загальнодержавний податок, який встановлюється, нараховується та сплачується відповідно до чинного законодавства на товари, які переміщуються через митний кордон України.

Протекціонізм – це державна політика захисту внутрішнього ринку (національного товаровиробника) від іноземної конкуренції через систему певних обмежень.

Сезонне мито – мито, яке встановлюється на окремі товари на термін не менше ніж 60 та не більше ніж 120 календарних днів.

Спеціальне мито – це мито, рівень ставок якого встановлюється на більш високому рівні порівняно зі звичайним як міра захисту внутрішнього ринку від надмірного імпорту.

Фритредерство – це політика вільної торгівлі, що не передбачає державного втручання в товарообмінні процеси. Експортно-імпортні операції регулюються ринком на основі попиту та пропозиції.

Питання для самоконтролю

1. У чому полягає сутність зовнішньоекономічної політики держави?
2. Види зовнішньоекономічної діяльності в Україні.
3. Які принципи зовнішньоекономічної діяльності?
4. Розкрийте зміст політики протекціонізму та політики фритредерства.
5. Охарактеризуйте методи державного регулювання зовнішньо-економічної діяльності?
6. Яку роль виконує міжнародна торгівля в розвитку держави?
7. Охарактеризуйте інструменти державного регулювання зовнішньої торгівлі.
8. Що таке мито і для чого воно використовується державою?
9. Згідно з якими принципами здійснюється оподаткування суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності України?
10. Види мита та їх коротка характеристика.

Теми доповідей

1. Роль державного регулювання в забезпеченні імпортої безпеки як важливої складової зовнішньоекономічної безпеки держави.
2. Роль державного регулювання в забезпеченні експортної безпеки як важливої складової зовнішньоекономічної безпеки держави.
3. Протекціоністські заходи держави в забезпеченні зовнішньоекономічної безпеки.
4. Особливості інтеграційних процесів України на сучасному етапі розвитку.
5. Взаємовідносини ЄС та України: проблеми та перспективи.
6. Євроатлантичні перспективи України: можливості та ризики.

Тестові питання

1. Назвіть основний нормативно-правовий документ, який установлює механізм митного регулювання в Україні:
 - а) Закон України «Про єдиний митний тариф»;
 - б) Закон України «Про мито»;
 - в) Господарський кодекс України;
 - г) Закон України «Про ставки ввізного та вивізного мита»;
 - г) Митний кодекс України.
2. Мито, яке встановлюється на окремі види товарів терміном не менше ніж 60 календарних днів та не більше ніж 120 календарних днів, – це:
 - а) комбіноване мито;
 - б) антидемпінгове мито;
 - в) сезонне мито;
 - г) спеціальне мито;
 - г) компенсаційне мито.
3. Мито, яке встановлюється в разі ввезення на митну територію України товарів, які є об'єктом субсидованого імпорту, що завдає шкоду або створює загрозу завдання шкоди національному товаровиробнику, – це:
 - а) сезонне мито;
 - б) комбіноване мито;
 - в) спеціальне мито;
 - г) компенсаційне мито;
 - г) антидемпінгове мито.
4. Із запропонованого переліку видів економічної діяльності виділіть той, який не належить до видів зовнішньоекономічної діяльності:
 - а) розвиток малого і середнього бізнесу в межах вільних економічних зон та території пріоритетного розвитку;
 - б) міжнародні фінансові операції та операції з цінними паперами;
 - в) наукова, науково-технічна, науково-виробнича, виробнича, навчальна та інша кооперація з іноземними суб'єктами господарської діяльності;
 - г) роботи на контрактній основі фізичних осіб України з іноземними суб'єктами;
 - г) експорт та імпорт товарів, капіталів та робочої сил.
5. Зовнішньоекономічна політика держави, спрямована на захист національної економіки від іноземної конкуренції через систему певних обмежень, – це:
 - а) ліберальна політика;
 - б) дерегуляція;
 - в) децентралізація;
 - г) протекціонізм;
 - д) фритредерство.

Тема 7. ДЕРЖАВНА ПІДТРИМКА ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Вивчаючи цю тему, зверніть увагу на те, що важливим фактором рівня розвитку держави є розвиток підприємницької діяльності. Саме підприємницька діяльність впливає на структурну перебудову економіки, збільшує обсяг виробництва і надання

послуг, посилює інвестиційну діяльність, підвищує рівень конкуренції, формує виробничу, ринкову та соціальну інфраструктуру. Крім того, підприємництво сприяє розвитку перспективних напрямків господарської діяльності, здійсненню інноваційних процесів, швидшому оновленню техніко-технологічної бази і номенклатури продукції. За рахунок створення нових робочих місць підприємництво сприяє зменшенню безробіття та збільшенню фінансових надходжень до бюджетів різних рівнів.

Зі свого боку рівень розвитку підприємництва залежить від державної регуляторної політики, спрямованої на вдосконалення правового регулювання господарських відносин, а також адміністративних відносин між регуляторними органами або іншими органами державної влади та суб'єктами господарювання, недопущення прийняття економічно недоцільних та неефективних регуляторних актів, зменшення втручання держави в діяльність суб'єктів господарювання та усунення перешкод для розвитку господарської діяльності.

Зверніть увагу, що держава здійснює регулювання підприємницької діяльності через:

- законодавче забезпечення свободи конкуренції, захист споживачів від проявів недобросовісної конкуренції та монополізму в будь-яких сферах підприємницької діяльності;

- податкову та фінансово-кредитну політику, зокрема, встановлення ставок податків і відсотків за державні кредити, податкові пільги, ціни та правила ціноутворення, валютного курсу, розміру економічних санкцій;

- заборону або ліцензування певних видів діяльності;

- визначення соціальних норм, функціонування підприємства, згідно з якими підприємець зобов'язаний забезпечити відповідні умови праці, охорону праці, оплату праці не нижче ніж установлений мінімальний рівень, а також інші соціальні гарантії, зокрема, соціальне та медичне страхування і соціальне забезпечення;

- встановлення екологічних норм та нормативів;

- залучення підприємців до виконання різноманітних науково-технічних та економічних регіональних і державних програм;

- заключення договорів на виконання робіт та здійснення послуг для державних потреб тощо.

Окрім реалізації регуляторної політики, державний вплив на формування та розвиток підприємницьких структур також передбачає сприяння їх формуванню. Розгляньте особливості державної підтримки підприємництва.

Розглядаючи питання дерегулювання економіки, доцільно зупинитися на значенні дерегуляції, зарубіжному досвіді реалізації реформи дерегуляції та можливості її імплементації в Україні, основних завданнях та пріоритетних напрямках дерегуляції в Україні.

Термінологічний словник

Підприємництво – це самостійна діяльність із виробництва продукції, виконання робіт, надання послуг із метою отримання прибутку, яка здійснюється фізичними та юридичними особами, зареєстрованими як суб'єкти підприємницької діяльності в порядку, встановленому законодавством.

Державна регуляторна політика у сфері господарської діяльності – це напрям державної політики, спрямований на вдосконалення правового регулювання господарських відносин, а також адміністративних відносин між регуляторними органами або іншими органами державної влади та суб'єктами господарювання, недопущення прийняття економічно недоцільних та неефективних регуляторних актів, зменшення втручання держави в діяльність суб'єктів господарювання та усунення перешкод для розвитку господарської діяльності.

Дерегулювання економіки – це зменшення ступеня втручання держави у підприємницьку діяльність, спрощення процедур започаткування, ведення та припинення діяльності суб'єктів господарювання, що створює максимально ефективні умови для ведення бізнесу; підвищення ефективності формування та використання потенціалу регіону, його фінансового самозабезпечення.

Питання для самоконтролю

1. Охарактеризуйте підприємництво як об'єкт державного регулювання.
2. Охарактеризуйте основні напрями нормативно-правового забезпечення підприємницької діяльності в Україні.
3. Державна промислова політика та способи її реалізації.
4. Які методи використовує держава для регулювання підприємницької діяльності?
5. Які методи використовує держава для сприяння та розвитку підприємницьких структур?
6. Яким суб'єктам забороняється здійснювати підприємницьку діяльність?
7. Чому розвиток малого підприємництва є пріоритетним напрямом на сучасному етапі розвитку в Україні?
8. Які існують напрями підтримки малого підприємництва в Україні?
9. Обґрунтуйте сутність, значення та напрямки дерегуляції економіки в Україні.

Теми доповідей

1. Дерегуляція як умова забезпечення національної безпеки України.
2. Роль держави у становленні та розвитку підприємницького середовища в Україні.
3. Досвід зарубіжних країн у сфері дерегуляції економіки та можливості його імплементації в Україні.
4. Механізм державного регулювання підприємництва.

Тестові питання

1. Політика держави, спрямована на вдосконалення правового регулювання господарських відносин, а також адміністративних відносин між регуляторними органами або іншими органами державної влади та суб'єктами господарювання, недопущення прийняття економічно недоцільних і неефективних регуляторних актів, зменшення втручання держави у діяльність суб'єктів господарювання та усунення перешкод для розвитку господарської діяльності – це:

- а) державна регуляторна політика у сфері господарської діяльності;
- б) державна регуляторна політика у сфері інноваційної діяльності;
- в) державна регуляторна політика у сфері розвитку окремих територій;

- г) державна регуляторна політика у сфері бюджетно-фінансових відносин;
- г) державна регуляторна політика у сфері інвестиційної діяльності.

2. Із зазначеного переліку варіантів зазначте той, що містить перелік осіб, які можуть бути суб'єктами підприємницької діяльності (підприємцями):

а) особи, які перебувають під судом за крадіжки, хабарництво та інші злочини;

б) працівники органів прокуратури, суду, державної безпеки внутрішніх справ, державного арбітражу, державного нотаріату;

в) фізичні особи України / інших держав, які не обмежені законом у право-або дієздатності та юридичні особи всіх форм власності;

г) військовослужбовці;

г) працівники органів державної влади та управління.

3. Зменшення втручання держави в підприємницьку діяльність, спрощення процедур започаткування, ведення та припинення діяльності суб'єктів господарювання, що створює максимально ефективні умови для ведення бізнесу – це:

а) децентралізація;

б) деконцентрація;

в) депопуляція;

г) демонополізація;

г) дерегуляція.

4. Із запропонованого переліку методів державного регулювання виділіть варіант, який містить лише економічні методи державного регулювання підприємницької діяльності:

а) надання акту державної реєстрації, субсидії, кредити, валютне регулювання, дотації;

б) податки, мито, субсидії, кредити, цінове регулювання, валютне регулювання, ліцензування;

в) ліцензування, нормування, надання акту державної реєстрації, встановлення обмежень на певні види підприємницької діяльності;

г) податки, мито, субсидії, кредити, цінове регулювання, валютне регулювання, дотації;

г) податки, ліцензування, нормування, цінове регулювання, валютне регулювання, дотації.

5. Із зазначеного переліку варіантів зазначте той, що містить пріоритетні напрями політики дерегуляції в Україні:

а) покращання умов ведення бізнесу, зменшення кількості документів дозвільного характеру, зменшення дозвільно-погоджувальних процедур, скорочення кількості регуляторних і контролюючих органів;

б) скорочення кількості органів контролю, зменшення кількості документів дозвільного характеру, створення та розвиток вільних економічних зон і територій пріоритетного розвитку;

в) покращання умов ведення бізнесу, зменшення кількості документів дозвільного характеру, реалізація бюджетної, податкової та судової реформи;

г) створення спроможних територіальних громад на принципах добровільного об'єднання, реалізація фінансової децентралізації, покращання умов ведення бізнесу;

г) передавання владних повноважень від центральних органів влади органам місцевого самоврядування, покращання умов ведення бізнесу, скорочення кількості регуляторних і органів контролю.

Тема 8. СТРУКТУРНА ТА ІНВЕСТИЦІЙНА ПОЛІТИКА

Економічне зростання будь-якої країни залежить від проведення державою ефективної структурної та інвестиційної політики держави. Зверніть увагу, що саме постійні структурні зрушення в державі дозволяють: установити оптимальні макроекономічні пропорції, збільшити фінансові надходження до бюджетів різних рівнів, зменшити рівень безробіття, підвищити добробут населення, покращити технічний рівень підприємств, збільшити конкурентоспроможність продукції, зменшити матеріаломісткість та енергомісткість виробництва, ліквідувати диспропорції між галузевими комплексами, раціонально розмістити виробництва та збалансувати розвиток регіонів, покращити стан довкілля тощо.

Обґрунтування характеру змін у галузевій структурі держави здійснюється на основі проведення аналізу внеску окремих галузей, підгалузей, видів діяльності, виробництв у відтворенні ВВП.

В Україні структурна перебудова економіки довгий час реалізувалася дуже низькими темпами, оскільки потребувала значних фінансових ресурсів. У той самий час повномасштабна війна в нашій державі призвела до значних втрат виробничого та інфраструктурного комплексу. Тому відновлення України в післявоєнний час повинне здійснюватися з урахуванням необхідних структурних змін, результатом яких буде прискорений розвиток виробництв, що сприятимуть сталому економічному зростанню держави та її окремих регіонів.

Розглядаючи питання інвестиційної політики держави та методів регулювання інвестиційної діяльності, доцільно зупинитися на дослідженні мети державної інвестиційної політики на сучасному етапі розвитку, моделях інвестиційної політики (активна, пасивна), факторах впливу на інвестиційну політику тощо. Зверніть увагу на особливості державного регулювання інвестиційної діяльності, а саме: створення сприятливого інвестиційного клімату; фінансування інвестиційних проєктів; прямі інвестиції з державного бюджету в пріоритетні галузі економіки; податкове стимулювання інвестиційної діяльності; створення економічних і законодавчих гарантій із метою залучення іноземних інвестицій; реалізацію стимулювальної кредитної політики тощо.

Термінологічний словник

Інвестиції – грошові, майнові, інтелектуальні цінності, що вкладаються в об'єкти підприємницької та інших видів діяльності, в результаті якої формується прибуток (дохід) або досягається соціальний ефект.

Інвестиційна діяльність – це сукупність практичних дій громадян, юридичних осіб і держави щодо реалізації інвестицій (це процес здійснення інвестицій).

Інвестиційна політика держави – це комплекс правових, адміністративних та економічних заходів держави, спрямованих на поширення та активізацію інвестиційних процесів.

Інвестиційний клімат – це узагальнена сукупність (соціальних, правових, економічних, організаційних, політичних тощо) умов, здатних забезпечити інвестиційну діяльність на будь-якому рівні управління.

Структура економіки – це співвідношення, що характеризують взаємозв'язки та взаємозалежності між окремими частинами економіки в процесі її розвитку. Вона має велике значення для збалансованого розвитку народного господарства та його ефективного, стабільного зростання.

Структурна політика держави – це обґрунтування цілей, характеру структурних перетворень, визначення комплексу заходів щодо підтримки розвитку тих елементів економічної системи, які забезпечують економічне зростання та вирішення актуальних проблем сьогодення.

Питання для самоконтролю

1. Обґрунтуйте сутність та особливості структурної політики держави.
2. У чому полягає сутність активної та пасивної структурної політики держави?
3. Розкрийте сутність інвестиційної політики держави.
4. Від яких факторів залежить інвестиційна політика держави?
5. Охарактеризуйте форми і методи державного регулювання інвестиційної діяльності.
6. Назвіть галузі економіки, які є пріоритетними в державній інвестиційній політиці України?
7. Систематизуйте фактори, які позитивно та негативно впливають на інвестиційну привабливість України.

Теми доповідей

1. Досвід зарубіжних країн у реалізації структурної політики держави та можливості його імплементації в Україні.
2. Сучасна структурна політика України.
3. Роль структурної політики держави в контексті післявоєнного відновлення України.
4. Концепція активної структурної політики України.
5. Сучасна інвестиційна політика України.
6. Інвестиційна привабливість регіонів України.
7. Ризики і перспективи активізації інвестиційної діяльності в Україні.
8. Інвестиційна безпека як складова економічної безпеки держави.
9. Пріоритети державної інвестиційної політики на сучасному етапі розвитку в Україні.

Тестові питання

1. Політика держави, спрямована на обґрунтування цілей та характер структурних перетворень, визначення комплексу заходів щодо підтримки розвитку тих елементів економічної системи, які забезпечують економічне зростання, а також вирішення актуальних проблем сьогодення, – це:

- а) інвестиційна політика держави;
- б) структурна політика держави;
- в) територіальна політика держави;
- г) інноваційна політика держави;
- г) соціальна політика держави.

2. Вид структурних співвідношень, який відображає пропорції розвитку окремих галузей, підгалузей, видів діяльності, виробництв, сфер національної економіки та їх внесок у відтворення ВВП, – це:

- а) функціонально-речова структура;
- б) територіальна (регіональна) структура;
- в) економічна (соціальна) структура;
- г) галузева структура господарського комплексу;
- г) відтворювальна структура.

3. Із запропонованого переліку варіантів виділіть той, у якому інвестиції класифікуються за об'єктами вкладання:

- а) прямі інвестиції, непрямі інвестиції;
- б) реальні інвестиції, фінансові інвестиції, інтелектуальні інвестиції;
- в) внутрішні інвестиції, зовнішні інвестиції;
- г) короткострокові, довгострокові.

4. Узагальнена сукупність (соціальних, правових, економічних, організаційних, політичних тощо) умов, які здатні забезпечити інвестиційну діяльність на будь-якому рівні управління, – це:

- а) інвестиційна діяльність;
- б) інвестиційна політика;
- в) інвестиційний клімат;
- г) інвестиційна привабливість;
- г) інвестиції.

5. Назвіть орган державної влади, який займається відбором державних інвестиційних проєктів, розроблення та реалізація яких здійснюється з використанням державних капітальних вкладень (крім тих, що здійснюються із залученням державою кредитів (позик) від іноземних держав, іноземних фінансових установ і міжнародних фінансових організацій, та проєктів, що реалізуються за рахунок коштів державного фонду регіонального розвитку):

- а) Кабінет Міністрів України;
- б) Міністерство фінансів України;
- в) Верховна Рада України;
- г) Міжвідомча комісія з міжнародної торгівлі;
- г) Міжвідомча комісія з питань державних інвестиційних проєктів.

Тема 9. ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ НАУКОВО-ТЕХНІЧНОЇ ТА ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Досліджуючи питання державного регулювання інноваційної та науково-технічної діяльності, доцільно звернути увагу на те, що основною рушійною силою розвитку продуктивних сил і економічного зростання є постійне вдосконалення засобів та предметів праці, технології виробництва і його організації. Занепад рівня

науки і техніки призводить до втрати країною конкурентоспроможності своєї продукції на світовому ринку.

Розвиток науки і техніки є визначальним фактором прогресу суспільства, підвищення добробуту його членів, їх духовного та інтелектуального зростання. Цим зумовлена необхідність пріоритетної державної підтримки розвитку науки як джерела економічного зростання і невід'ємної складової національної культури та освіти, створення умов для реалізації інтелектуального потенціалу громадян у сфері наукової і науково-технічної діяльності, цілеспрямованої політики в забезпеченні використання досягнень вітчизняної та світової науки і техніки для задоволення соціальних, економічних, культурних та інших потреб.

Розгляньте основну мету науково-технічної та інноваційної політики, принципи реалізації, завдання та пріоритетні напрямки на сучасному етапі розвитку. На особливу увагу заслуговує питання методів регулювання науково-технічної та інноваційної діяльності, які доцільно поділити на прямі методи (визначення державних пріоритетів розвитку науки і техніки, прийняття та реалізація державних цільових програм, бюджетне фінансування фундаментальних досліджень) та непрямі методи (створення сприятливих умов для науково-технічної діяльності всім суб'єктам підприємництва, захист інтелектуальної власності, пільговий режим оподаткування, пільгове кредитування, пропагування науково-технічної та інноваційної діяльності).

Зверніть увагу на особливість державного регулювання інноваційної діяльності на сучасному етапі розвитку. Адже в результаті повномасштабної війни Україна має значні втрати в людському, інфраструктурному, виробничому, соціальному та економічному потенціалах, на відновлення яких знадобиться багато часу, фінансових та організаційних ресурсів. Тому відновлення України у післявоєнний час повинне здійснюватися з урахуванням інноваційної складової, яка дозволить підвищити ефективність розбудови держави та зможе забезпечити стійке економічне зростання. Розгляньте зарубіжний досвід післявоєнного відновлення держави з урахуванням інноваційних підходів та можливість його імплементації в Україні.

Термінологічний словник

Інноваційна політика держави – це комплекс правових, організаційно-економічних та інших заходів держави, спрямованих на створення належних умов для розвитку інноваційних процесів в економіці, стимулювання впровадження результатів інноваційної діяльності у виробництво.

Інноваційна діяльність – діяльність, спрямована на використання і комерціалізацію результатів наукових досліджень та розробок і зумовлює випуск на ринок нових конкурентоспроможних товарів і послуг.

Інноваційна інфраструктура – весь необхідний спектр державних і приватних установ та організацій, що забезпечують розвиток та підтримку всіх стадій інноваційного циклу. До неї належать: виробничо-технологічні структури (технопарки, інноваційно-технологічні центри, бізнес-інкубатори, інноваційно-технологічні та інжинірингові фірми, фірми, що роблять імпортозаміщувальну продукцію); об'єкти інформаційної системи (аналітичні й статистичні центри, інформаційні бази і мережі); організації з підготовки та перепідготовки кадрів у сфері технологічного менеджменту; фінансові структури (позабюджетні, венчурні, страхові

фонди, кредитно-гарантійні організації небанківського сектору, фінансово-промислові групи, орієтовані на технологічну інноваційну діяльність); система патентування, ліцензування і консалтингу з питань охорони, захисту, оцінювання і використання інтелектуальної власності, оцінювання комерціалізації наукових результатів; розвинена система сертифікації, стандартизації й акредитації.

Інновації – це створені підприємствами та організаціями нові продукти та виробничі процеси. Це результат упровадження науково-технічного прогресу з метою одержання економічного, соціального, екологічного та науково-технічного ефекту.

Інноваційна продукція – нові конкурентоспроможні товари чи послуги. Інноваційний продукт повинен відповідати таким вимогам:

- продукт є реалізацією (впровадженням) об'єкта інтелектуальної власності, на які виробник продукту має державні охоронні документи (патенти, свідоцтва) чи одержані від власників цих об'єктів інтелектуальної власності ліцензії, або реалізацією (впровадженням) відкриттів. За цього використаний об'єкт інтелектуальної власності повинен бути визначальним для даного продукту;
- розроблення продукту підвищує вітчизняний науково-технічний і технологічний рівень;
- в Україні цей продукт вироблено (буде вироблено) вперше, або якщо не вперше, то порівняно з іншим аналогічним продуктом, представленим на ринку, він є більш конкурентоспроможним і має істотно вищі техніко-економічні показники.

Інноваційний розвиток – це визначений безперервний рух, що базується на впровадженні та реалізації інновацій, які зумовлюють поліпшення кількісних та якісних характеристик суб'єктів господарювання, забезпечують зміцнення їх ринкових позицій і створюють умови для прогресивного розвитку.

Інтелектуальна власність – це права на результати розумової діяльності людини в науковій, художній, виробничій та інших сферах, які є об'єктом цивільно-правових відносин у частині права кожного володіти, користуватися і розпоряджатися результатами своєї інтелектуальної, творчої діяльності, які, будучи благом нематеріальним, зберігаються за його творцями і можуть використовуватися іншими особами лише за узгодженням із ними, крім випадків, визначених законодавством.

Науково-технічна політика держави – це система цілеспрямованих заходів, що забезпечують комплексний розвиток науки і техніки, впровадження їх результатів у народне господарство.

Технологічний парк – форма територіальної інтеграції науки, освіти й виробництва у вигляді об'єднання наукових організацій, проектно-конструкторських бюро, навчальних закладів, виробничих підприємств або їх підрозділів для прискорення розроблення та застосування науково-технічних і техніко-технологічних досягнень.

Питання для самоконтролю

1. Опишіть стан і проблеми сучасної науково-технічної та інноваційної політики в Україні.
2. Чим зумовлена об'єктивна необхідність втручання держави в розвиток НТП?
3. Назвіть основні принципи державного регулювання наукової та науково-технічної діяльності.

4. Охарактеризуйте методи регулювання науково-технічної та інноваційної діяльності.

5. Яку роль у розвитку НТП відіграють технологічні парки?

6. Яким вимогам повинна відповідати інноваційна продукція?

7. Зарубіжний досвід регулювання науково-технічної та інноваційної діяльності та можливості його імплементації в Україні.

Теми доповідей

1. Стратегічні напрями інноваційної та науково-технічної політики України.

2. Проблеми та перспективи інноваційного розвитку промисловості України.

3. Інноваційний розвиток регіонів на основі технопаркової концепції.

4. Глобальні тренди розвитку науки і технологій: нові виклики й можливості.

5. Стратегічні засади інноваційного розвитку територіальних громад.

6. Роль інноваційної політики держави в контексті післявоєнного відновлення України.

Тестові питання

1. Комплекс правових, організаційно-економічних та інших заходів держави, спрямованих на створення належних умов для розвитку інноваційних процесів в економіці, стимулювання впровадження результатів інноваційної діяльності у виробництво, – це:

- а) державна структурна політика держави;
- б) державна територіальна політика держави;
- в) державна інвестиційна політика держави;
- г) державна соціальна політика держави;
- г) інноваційна державна політика.

2. Пільговий режим оподаткування інноваційної та науково-технічної діяльності регулюється:

- а) Податковим кодексом України;
- б) Законом України «Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності»;
- в) Законом України «Про інноваційну діяльність»;
- г) Господарським кодексом України;
- г) Законом України «Про наукову та науково-технічну діяльність».

3. Форма територіальної інтеграції науки, освіти й виробництва у вигляді об'єднання наукових організацій, проектно-конструкторських бюро, навчальних закладів, виробничих підприємств або їх підрозділів із метою прискорення розроблення та застосування науково-технічних і техніко-технологічних досягнень – це:

- а) єврорегіон;
- б) виробниче підприємство;
- в) територія пріоритетного розвитку;
- г) науково-дослідний інститут;
- г) технологічний парк.

4. Із запропонованого переліку методів виділіть варіант, який містить лише економічні методи державного регулювання науково-технічної та інноваційної діяльності:

- а) податки, кредити, мито, субсидії, дотації;
- б) проведення наукової та науково-технічної експертизи;
- в) державне замовлення на інноваційну продукцію;
- г) реалізація пріоритетних напрямів науково-технічної та інноваційної діяльності;
- г) регулювання відносин, які стосуються набуття та використання прав на об'єкти інтелектуальної власності.

5. Сукупність усіх національних ресурсів, необхідних для здійснення науково-технічної діяльності, – це:

- а) природно-ресурсний потенціал країни;
- б) виробничий потенціал країни;
- в) інфраструктурний потенціал країни;
- г) науково-технічний потенціал країни;
- г) інвестиційний потенціал країни.

Тема 10. ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ РОЗВИТКУ ОКРЕМИХ ТЕРИТОРІЙ

Ця тема дуже важлива під час вивчення дисципліни, оскільки регіональна політика є невід'ємною складовою загальнодержавної економічної політики. Вона ґрунтується на пріоритетності національних інтересів, економічній самостійності регіонів та сприяє ефективному використанню внутрішнього потенціалу територій. Здійснення цієї політики повинно забезпечити єдність державних, регіональних та місцевих інтересів.

Вивчаючи тему, доцільно розглянути питання, що стосуються сутності регіональної політики, її об'єктів і суб'єктів та передумов здійснення. Зверніть увагу на основну мету регіональної політики України, яка полягає у створенні умов для динамічного, збалансованого розвитку України та її регіонів, забезпеченні їх соціальної та економічної єдності, підвищенні рівня життя населення, додержанні гарантованих державою соціальних стандартів для кожного громадянина незалежно від його місця проживання. Зверніть увагу, що основними складовими механізму реалізації регіональної політики України є: нормативно-правова база реалізації державної регіональної політики; бюджетно-фінансове регулювання регіонального розвитку; прогнозування, програмування та планування регіонального розвитку; створення спеціальних (вільних) економічних зон та територій пріоритетного розвитку; транскордонне співробітництво регіонів.

Перед сучасною Україною стоять виклики, які потребують системного вирішення по всій території держави, основними з яких є: повоєнна відбудова держави, повернення людей, відновлення економіки та реалізація водночас такої політики, яка не призводитиме до подальшого збільшення розривів у розвитку різних регіонів, створення згуртованості всього українського простору. Тому за реалізації регіональної політики вагоме значення має: розроблення стратегії регіонального розвитку (на рівні держави та регіону), яка враховує широкий спектр прямих і непрямих факторів, що впливають на результати діяльності місцевого бізнесу; розкриття потенціалу унікальних активів для регіону; виявлення можливостей для розвитку регіону, а не фокусування на його слабких сторонах чи потребі у підтримці;

побудова системи багаторівневого врядування регіональним розвитком за участі центральної, регіональної і місцевої влади та всіх зацікавлених сторін.

Акцентуйте увагу на тому, що розвинене громадянське суспільство неможливе без ефективного місцевого самоврядування, запорукою успіху якого є чітко розмежовані повноваження, ресурси та відповідальність. Саме децентралізація влади, завдяки незалежним зусиллям місцевого самоврядування та підвищення його активності, є ефективним знаряддям у покращанні соціально-економічного розвитку території, раціонального використання ресурсного потенціалу, зміцненні демократичних процедур і захисту прав людини та її свободи. Тому на сучасному етапі розвитку децентралізація влади є фундаментом та основою стабільного розвитку держави, її регіонів і окремих населених пунктів. Розгляньте принципи децентралізації, її мету та завдання, а також основні напрямки реалізації реформи.

Термінологічний словник

Адміністративно-територіальна одиниця – частина території України, що є просторовою основою для організації й діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування.

Громада – це первинна одиниця в системі адміністративно-територіального устрою України, що вміщує один або декілька населених пунктів (село, селище, місто), а також прилеглі до неї території.

Державна регіональна політика – сукупність заходів, засобів, механізмів, інструментів та взаємоузгоджених дій центральних і місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування для створення повноцінного життєвого середовища для людей на усій території України та забезпечення високого рівня якості життя людини, просторової єдності та сталого розвитку держави та її регіонів.

Децентралізація – це передавання значних повноважень та бюджетів від державних органів органам місцевого самоврядування.

Єврорегіон – організаційна форма співробітництва адміністративно-територіальних одиниць європейських держав, що здійснюється відповідно до дво- або багатосторонніх угод про транскордонне співробітництво.

Міське самоврядування в Україні – це гарантоване державою право та реальна здатність територіальної громади самостійно або під відповідальність органів та посадових осіб місцевого самоврядування вирішувати питання місцевого значення в межах Конституції і законів України.

Механізм реалізації регіональної політики – система конкретних економічних важелів та організаційно-економічних засобів, за допомогою яких здійснюється державний вплив на просторову організацію продуктивних сил, забезпечується соціально-економічний розвиток регіонів, удосконалюється структура їх господарського комплексу.

Регіон – територія, яка відрізняється від інших територій за низкою ознак і характеризується певною цілісністю та взаємопов'язаністю її складових елементів. В Україні налічується 27 регіонів (24 області, 1 автономна республіка (АР Крим) і 2 міста зі спеціальним статусом: Київ і Севастополь).

Спеціальна (вільна) економічна зона – частина території держави, на якій встановлено спеціальний правовий режим економічної діяльності й порядок застосування законодавства країни, орієнтованого на посилення

зовнішньоекономічних зв'язків, насамперед за рахунок залучення іноземного капіталу.

Співробітництво територіальних громад – відносини між двома або більше територіальними громадами, що здійснюються на договірних засадах для забезпечення соціально-економічного, культурного розвитку територій, підвищення якості надання послуг населенню на основі спільних інтересів та цілей, ефективного виконання органами місцевого самоврядування визначених повноважень.

Спроможна територіальна громада – територіальні громади сіл (селищ, міст), які в результаті добровільного об'єднання здатні самостійно або через відповідні органи місцевого самоврядування забезпечити належний рівень надання послуг, зокрема у сфері освіти, культури, охорони здоров'я, соціального захисту, житлово-комунального господарства, з урахуванням кадрових ресурсів, фінансового забезпечення та розвитку інфраструктури відповідної адміністративно-територіальної одиниці.

Потенційний адміністративний центр спроможної територіальної громади – населений пункт (село, селище, місто), що зазвичай розміщений найближче до географічного центру території спроможної територіальної громади та має найбільш розвинену інфраструктуру.

Префект – державний службовець на відповідній території, який: здійснює нагляд за додержанням Конституції і законів України органами місцевого самоврядування; координує діяльність територіальних органів центрального органу виконавчої влади та здійснює нагляд за додержанням ними Конституції і законів України; забезпечує виконання державних програм; спрямовує та організовує діяльність територіальних органів центрального органу виконавчої влади та забезпечує їх взаємодію з органами місцевого самоврядування в умовах воєнного або надзвичайного стану, надзвичайної екологічної ситуації.

Територія пріоритетного розвитку – територія держави, на якій склалися несприятливі соціально-економічні та екологічні умови, незадовільна зайнятість та низький рівень доходів населення (депресивна територія) й на якій вводиться спеціальний режим інвестиційної діяльності для створення нових робочих місць і покращання еколого-економічної та соціальної ситуації. Межі території пріоритетного розвитку найчастіше збігаються з кордонами адміністративно-територіальних одиниць.

Транскордонне співробітництво – спільні дії, спрямовані на встановлення і поглиблення економічних, соціальних, науково-технічних, екологічних, культурних й інших відносин між територіальними громадами, їх представницькими органами, місцевими органами виконавчої влади України та територіальними громадами, відповідними органами влади інших держав у межах компетенції, визначеної їх національним законодавством.

Питання для самоконтролю

1. У чому полягає сутність та необхідність реалізації державної регіональної політики?
2. Що є об'єктом державної регіональної політики?
3. Хто є суб'єктом державного регулювання регіонів?
4. Назвіть основні принципи державної регіональної політики.

5. Які основні цілі державної регіональної політики?
6. Назвіть найважливіші завдання сучасної регіональної політики в різних сферах діяльності.
7. Визначте пріоритети регіональної економічної політики України на сучасному етапі розвитку продуктивних сил.
8. Назвіть основні складові механізму реалізації державної регіональної політики.
9. Нормативно-правова база реалізації державної регіональної політики.
10. Особливості фінансової децентралізації на сучасному етапі розвитку.
11. З якою метою створюються вільні економічні зони та території пріоритетного розвитку?
12. Яким чином євро регіональна співпраця може вплинути на соціально-економічний розвиток регіонів?
13. Назвіть основні причини, які зумовили необхідність децентралізації влади в Україні.
14. Назвіть основні складові алгоритму реалізації реформи децентралізації влади в Україні.
15. Особливості створення спроможних територіальних громад в Україні.
16. Як змінилося розмежування повноважень на різних рівнях управління в процесі децентралізації влади?

Теми доповідей

1. Післявоєнне відновлення регіонів України: проблеми на шляхи вирішення.
2. Значення вільних економічних зон та територій пріоритетного розвитку в розвитку регіонів України.
3. Досвід створення ВЕЗ в Україні.
4. Зарубіжний досвід створення ВЕЗ та можливість його імплементації в Україні.
5. Досвід створення євро регіонів в Україні.
6. Зарубіжний досвід створення євро регіонів та можливість його імплементації в Україні.
7. Децентралізація влади як запорука розвитку успішного громадянського суспільства.
8. Секторальна децентралізація: особливості реалізації.

Тестові питання

1. Принцип реалізації регіональної політики держави, який передбачає забезпечення рівних можливостей доступу об'єктів регіональної політики до ресурсів державної фінансової підтримки регіонального розвитку, – це:
 - а) принцип паритетності;
 - б) принцип сталого розвитку;
 - в) принцип координації;
 - г) принцип унітарності;
 - г) принцип субсидіарності.

2. Принцип реалізації регіональної політики держави, який передбачає передавання владних повноважень на найнижчий рівень управління для найбільш ефективної їх реалізації, – це:

- а) принцип паритетності;
- б) принцип сталого розвитку;
- в) принцип унітарності;
- г) принцип координації;
- г) принцип субсидіарності.

3. Із запропонованого переліку варіантів виділіть той, у якому зазначено основний документ реалізації державної регіональної політики, що визначає тенденції та основні проблеми соціально-економічного розвитку регіонів; пріоритети державної регіональної політики на відповідний період; стратегічні цілі і напрями регіонального розвитку; завдання, які забезпечать досягнення стратегічних цілей, етапи та механізми їх реалізації:

- а) Стратегічний план розвитку об'єднаної територіальної громади;
- б) Стратегія розвитку відповідного району;
- в) Державна програма розвитку відповідної галузі регіону;
- г) Інвестиційний план (проект) регіону;
- г) Державна стратегія регіонального розвитку України.

4. Система конкретних економічних важелів та організаційно-економічних засобів, за допомогою яких здійснюється державний вплив на просторову організацію продуктивних сил, забезпечується соціально-економічний розвиток регіонів, удосконалюється структура їх господарського комплексу, – це:

- а) стратегія розвитку відповідного регіону;
- б) інвестиційний план (проект) регіону;
- в) механізм реалізації державної регіональної політики;
- г) стратегічний план розвитку об'єднаної територіальної громади;
- г) державна програма розвитку відповідної галузі регіону.

5. Із запропонованого переліку варіантів виділіть той, у якому зазначені умови, що в обов'язковому порядку необхідно враховувати під час об'єднання територіальних громад:

а) здатність органів місцевого самоврядування вирішувати суспільні питання, особливості розвитку адміністративно-територіальних одиниць, рівень розвитку інфраструктури та фінансове забезпечення відповідних адміністративно-територіальних одиниць, трудова міграція населення, доступність послуг у відповідних сферах;

б) здатність органів місцевого самоврядування вирішувати суспільні питання, наявність території пріоритетного розвитку, фінансове забезпечення відповідних адміністративно-територіальних одиниць, трудова міграція населення, доступність послуг у відповідних сферах;

в) здатність органів місцевого самоврядування вирішувати суспільні питання, рівень розвитку інфраструктури, наявність паливно-енергетичних ресурсів, трудова міграція населення, доступність послуг у відповідних сферах;

г) здатність органів місцевого самоврядування вирішувати суспільні питання, рівень розвитку інфраструктури та фінансове забезпечення відповідних

адміністративно-територіальних одиниць, трудова міграція населення, наявність державних підприємств;

г) здатність органів місцевого самоврядування вирішувати суспільні питання, рівень розвитку інфраструктури та фінансове забезпечення відповідних адміністративно-територіальних одиниць, наявність навчальних закладів усіх рівнів, доступність послуг у відповідних сферах.

Тема 11. ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ РОЗВИТКУ ОСНОВНИХ СФЕР ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Вивчаючи цю тему, необхідно усвідомити, що економічне середовище країни потребує постійного і системного дослідження та регулювання з метою реалізації національних інтересів. Стратегічний розвиток України значною мірою залежить від стану її промислового комплексу, який упродовж останніх років зазнав масштабного впливу багатьох кризових чинників. Нестабільність і невизначеність охопили більшість галузей промисловості України. На сьогодні можливості ефективного розвитку промислових підприємств значною мірою залежать від реалізації виваженої промислової політики держави на національному та регіональному рівнях.

Досліджуючи питання державного регулювання промисловості, зверніть увагу на особливості реалізації державної промислової політики, її основні напрямки та завдання. Реалізація промислової політики може досягатися за допомогою стимулювання підприємств до відродження промислового виробництва через оптимізацію форм власності, сприяння появі ефективного власника та заохочення до інвестування в промисловість; надання державної підтримки пріоритетним напрямкам промислового розвитку (потенційно прибутковим галузям та комплексам, якими є наукомісткі та високотехнологічні промислові виробництва); запровадження нових технологій, стимулювання промисловців до інновацій; стимулювання до зменшення витрат, насамперед енерго- та матеріаломісткості виробництва, реструктуризації неефективних виробництв, зміни галузевої структури; підвищення конкурентоспроможності та розширення ринків збуту вітчизняної промислової продукції переорієнтацією виробництва на замкнені технологічні цикли виробництва товарів кінцевого споживання для потреб внутрішнього ринку та ринків зарубіжних країн.

Розгляньте світовий досвід реалізації різних варіантів промислової політики, а саме: орієнтація на експорт (підтримка галузей промислового виробництва, зорієнтованих на світові ринки); орієнтація, на імпортозаміщення (підтримка виробництв, орієнтація на відновлення, відтворювального процесу в промисловості які здатні витіснити іноземних конкурентів та їхню продукцію); через сприяння галузям, які виготовляють продукцію, що користується попитом.

Зверніть увагу, що залежно від призначення підприємств, галузей та форм власності державне регулювання промислового виробництва здійснюються у вигляді прямого державного управління об'єктами і регулювання підприємницької діяльності у сфері виробництва промислової продукції.

Пряме управління промисловим виробництвом передбачає управління з боку галузевих міністерств об'єктами, які перебувають у сфері державного підприємництва (власності), управління монопольними виробництвами деяких видів

промислової продукції, індикативне планування, контроль і розподіл державою промислової продукції, яке виробляють на підприємствах державного підпорядкування.

Вплив держави на розвиток товарного ринку реалізується через грошово-кредитну політику – зміну розмірів облікової ставки, норм обов'язкових резервів; податкові, кредитні, експортні пільги; створення спеціалізованих банківських установ.

До засобів державного регулювання підприємницької діяльності в промисловому виробництві належать: ліцензування деяких видів промислових робіт; комплекс антимонопольних заходів; залучення промислових підприємств до виконання державних та регіональних цільових комплексних програм; регулювання цін на деякі види промислової продукції; застосування системи податкових пільг; використання політики прискорення амортизації; державні стандарти якості промислової продукції та експертиза якості товарів, їх відповідність міжнародним стандартам; контроль за забезпеченням екологічності промислового виробництва. Важливим напрямом державного регулювання підприємництва в промисловості є розроблення та реалізація програм державної підтримки підприємництва, особливо малого та середнього. Програма державної підтримки підприємництва в Україні передбачає запровадження пільгового оподаткування підприємств малого бізнесу, пільгового кредитування промислових підприємств пріоритетних напрямів тощо.

Розгляньте особливості реалізації державної промислової політики в процесі післявоєнного відновлення виробничого комплексу України.

Зупиніться на характеристиці аграрної політики держави, її меті, завданнях, пріоритетних напрямках реалізації. Акцентуйте увагу на принципах державної аграрної політики та державної політики сільського розвитку. Зверніть увагу на пріоритети державної аграрної політики та політики сільського розвитку, основними з яких є: забезпечення продовольчої безпеки держави; підвищення конкурентоспроможності української сільськогосподарської продукції на внутрішньому й світових ринках та збільшення експорту сільськогосподарської продукції за допомогою розвитку агропродовольчих ланцюгів створення доданої вартості; стимулювання розвитку виробників сільськогосподарської продукції; забезпечення захисту прав та інтересів землевласників і землекористувачів; забезпечення захисту довкілля від негативного впливу сільськогосподарської діяльності та ефективне управління природними ресурсами; впровадження та розвиток інновацій в агропромисловому комплексі; забезпечення ведення сільського, лісового та рибного господарства з урахуванням принципів сталого розвитку; підвищення рівня зайнятості сільського населення; підвищення стандартів якості життя в сільській місцевості; сприяння формування середнього класу на селі забезпеченням зайнятості сільського населення та підвищенням рівня доходів; підвищення рівня інвестиційної привабливості агропромислового комплексу та фінансової безпеки сільськогосподарських підприємств; розширення участі України у забезпеченні світового ринку сільськогосподарською продукцією; раціонального використання земель сільськогосподарського призначення та зменшення техногенного навантаження аграрного сектору на навколишнє природне середовище.

Розгляньте ключові аспекти сучасного державного регулювання земельних відносин в Україні.

Термінологічний словник

Аграрна політика держави – політика, яка спрямована на створення сприятливих умов для проживання в сільській місцевості, створення сприятливих умов для функціонування усіх форм господарювання, що задіяні в агровиробництві та несільськогосподарському підприємстві на селі, стале економічне зростання агропродовольчого сектору, створення доданої вартості сільськогосподарської продукції, формування сприятливого інвестиційного клімату в агропромисловому комплексі та посилення експортного потенціалу України у сфері агропромисловості, а також формування самодостатніх територіальних громад у сільській місцевості.

Антимонопольна (конкурентна) політика держави – політика, спрямована на запобігання монопольній діяльності, на її обмеження та припинення. Така політика сприяє становленню підприємницького середовища.

Державна промислова політика – цілісна система заходів, інвестиційно-структурних перетворень, що здійснюються за допомогою певних механізмів, спрямованих на виконання стратегічних і тактичних завдань розвитку країни, зростання промислового виробництва та окремих галузей, підвищення конкурентоспроможності вітчизняних промислових товарів.

Земельні відносини – це відносини, які виникають щодо володіння, користування, розпорядження та управління земельними ресурсами на всіх рівнях господарювання.

Структурно-галузева політика – політика, спрямована на здійснення державою прогресивних змін у структурі економіки, удосконалення міжгалузевих та внутрішньогалузевих пропорцій, стимулювання розвитку галузей, які визначають науково-технічний прогрес, забезпечують конкурентоспроможність вітчизняної продукції та зростання рівня життя населення. Це встановлення оптимального співвідношення між промисловістю і сільським господарством, експортом та імпортом, виробництвом і споживанням, ринковим та неринковим секторами економіки тощо.

Питання для самоконтролю

1. Визначте сутність та основні завдання державного регулювання виробничої діяльності.
2. Назвіть методи та інструменти державного регулювання основних сфер господарської діяльності.
3. Що є об'єктом державного регулювання промислового виробництва?
4. Назвіть основні чинники, які стримують процеси розвитку виробництва на сучасному етапі.
5. Державна промислова політика та способи її реалізації.
6. Чому демонополізація господарського комплексу є важливою умовою в забезпеченні національної безпеки держави?
7. У чому полягає суть аграрної політики України?
8. Визначте основні методи державного регулювання АПК.
9. Розкрийте суть земельної реформи, що здійснюється в Україні.
10. Що таке агрохолдинги? Як їхня діяльність може вплинути на стан та розвиток сільських територій?

Теми доповідей

1. Особливості державного регулювання паливно-енергетичного комплексу України та забезпечення енергетичної безпеки.
2. Особливості державного регулювання машинобудівного комплексу України.
3. Особливості державного регулювання металургійного комплексу України.
4. Особливості державного регулювання хімічного комплексу України.
5. Особливості державного регулювання будівельного комплексу України.
6. Особливості державного регулювання лісопромислового комплексу України.
7. Особливості державного регулювання сільськогосподарського виробництва в Україні.
8. Особливості державного регулювання розвитку легкої промисловості в Україні.
9. Державне регулювання земельних відносин у процесі реалізації земельної реформи.
10. Роль держави в розвитку експортоорієнтованих виробництв.
11. Післявоєнне відновлення господарського комплексу України: проблеми на шляхи вирішення.
12. Зарубіжний досвід післявоєнного відновлення господарського комплексу та можливості його імплементації в Україні.

Тема 12. ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ ПРОЦЕСІВ ЗАЙНЯТОСТІ НАСЕЛЕННЯ, РИНКУ ПРАЦІ, РІВНЯ ЖИТТЯ НАСЕЛЕННЯ ТА РОЗВИТКУ СОЦІАЛЬНОЇ СФЕРИ

Рівень та якість життя населення будь-якої держави залежить від наявної соціальної політики, яка реалізується державою.

Саме держава нормативно-правовими, економічними та адміністративними методами регулює соціально-економічні умови життя населення з метою підвищення їх добробуту, сприяє усуненню негативних наслідків функціонування ринкових процесів та забезпечує соціальну справедливість і стабільність у країні. Основними завданнями держави під час реалізації соціальної політики є регулювання соціальних відносин у суспільстві, регламентація умов взаємодії суб'єктів економіки в соціальній сфері (зокрема, між роботодавцями і найманою робочою силою), вирішення проблеми безробіття та забезпечення ефективної зайнятості, розподіл і перерозподіл доходів населення, формування стимулів до високопродуктивної суспільної праці й надання соціальних гарантій економічно активній частині населення, створення системи соціального захисту населення, забезпечення населення об'єктами соціальної інфраструктури (закладами освіти, охорони здоров'я, науки, культури, спорту, житлово-комунального господарства тощо).

Розгляньте питання реалізації державної політики зайнятості та регулювання ринку праці. Зверніть увагу на сутність державного регулювання зайнятості населення, класичні моделі державної політики (європейську, скандинавську, американську), принципи реалізації, види (пасивна, активна) та суб'єкти державного

регулювання зайнятості в Україні.

Особливу увагу зацентруйте на державному регулюванні оплати праці, яке передбачає визначення розміру мінімальної заробітної плати, мінімальних розмірах ставок (окладів) заробітної плати, норми оплати праці в особливих умовах, оплати праці установ і організацій, що фінансуються з бюджету тощо. Зверніть увагу на тому, що реалізація соціальної політики пов'язана із забезпеченням соціальних гарантій (мінімальної заробітної плати, мінімального розміру пенсії за віком, системи індексації доходів і заощаджень населення, стипендії студентам ЗВО та учням ПТУ, реалізація державних і регіональних програм соціальної спрямованості тощо). Важливим питанням соціальної політики є регулювання бідності. Розгляньте напрями подолання бідності, нормативно-правове регулювання процесів подолання бідності в Україні. Зверніть увагу на особливості державного регулювання соціальної інфраструктури України на сучасному етапі розвитку.

Термінологічний словник

Державне регулювання ринку праці та зайнятості населення – це система правових та організаційно-економічних заходів держави щодо забезпечення ефективної зайнятості, нормальних умов праці та раціонального використання робочої сили.

Державне регулювання соціальних процесів – вплив органів державної влади за допомогою різноманітних засобів (форм, методів та інструментів) на розвиток соціальних відносин, умови життя та праці населення країни.

Державні соціальні гарантії – встановлені законами мінімальні розміри оплати праці, доходів громадян, пенсійного забезпечення, соціальної допомоги, розміри інших видів соціальних виплат, які встановлені законами та іншими нормативно-правовими актами та забезпечують рівень життя, не нижчий, ніж прожитковий мінімум.

Межа малозабезпеченості – це величина середньодушового сукупного доходу, який забезпечує непрацездатному громадянину споживання товарів і послуг на мінімальному рівні, встановленому законодавством.

Мінімальна заробітна плата – це законодавчо встановлений розмір заробітної плати за просту, некваліфіковану працю, нижче від якого не може провадитися оплата за виконану працівником місячну, погодинну норму праці (обсяг робіт).

Мінімальний споживчий бюджет – це балансовий розрахунок обсягу доходів, який дозволяє задоволення потреб у їжі, одязі, предметах господарського вжитку, культурних запитах на рівні мінімальних фізіологічних норм, достатніх для життєдіяльності людини, розвитку дітей, збереження здоров'я людей похилого віку.

Прожитковий мінімум – вартісна величина достатнього для забезпечення нормального функціонування організму людини, збереження його здоров'я набору продуктів харчування, а також мінімального набору непродовольчих товарів та мінімального набору послуг, необхідних для задоволення основних соціальних і культурних потреб особистості.

Соціальна політика держави – це система правових, організаційних, регулятивних заходів держави щодо створення та регулювання соціально-економічних умов життя населення з метою підвищення їх добробуту, усунення

негативних наслідків функціонування ринкових процесів, забезпечення соціальної справедливості та соціально-політичної стабільності у країні.

Соціальні норми і нормативи – показники необхідного споживання продуктів харчування, непродовольчих товарів і послуг та забезпечення освітніми, медичними, житлово-комунальними, соціально-культурними послугами.

Споживчий кошук – набір продовольчих та непродовольчих товарів і послуг, що характеризує типовий рівень і структуру місячного (річного) споживання людини або сім'ї.

Питання для самоконтролю

1. Розкрийте сутність та принципи державної соціальної політики.
2. Назвіть методи державного регулювання соціальної сфери.
3. Державні соціальні гарантії населенню: складові та їх характеристика.
4. Опишіть основні принципи державної політики зайнятості України.
5. Назвіть та коротко охарактеризуйте класичні моделі політики зайнятості.
6. Особливості активної та пасивної політики зайнятості.
7. Функції Державної служби зайнятості.
8. Які заходи передбачає держава з метою створення умов, які забезпечують громадянам право на працю?
9. Визначте роль мінімальної заробітної плати в реалізації державної соціальної політики.
10. Що таке договірне регулювання оплати праці?
11. Особливості пенсійного забезпечення населення в Україні: проблеми та напрями їх вирішення.
12. Охарактеризуйте соціальну інфраструктуру України та особливості її регулювання.
13. Роль стратегічного планування, прогнозування та програмування у реалізації соціальних гарантій населенню.

Теми доповідей

1. Післявоєнне відновлення соціальної інфраструктури: проблеми на шляхи вирішення.
2. Особливості державної політики зайнятості в Україні на сучасному етапі розвитку.
3. Приватна медицина в Україні: перспективи розвитку.
4. Секторальна децентралізація: особливості реалізації (на вибір студента: сектор житлово-комунального господарства, сектор освіти, сектор охорони здоров'я тощо).
5. Особливості державного регулювання ринку праці в Україні.
6. Споживчий кошук України: інструмент для реалізації соціальних гарантій чи декларативна норма соціальної політики.
7. Роль демографічного фактору в економічному зростанні держави та повоєнному відновленні України.
8. Продовольча безпека як складова національної безпеки України.
9. Пенсійна реформа в Україні: проблеми та напрями реалізації.
10. Напрямки реформування житлово-комунального господарства в Україні.

Тестові питання

1. Із запропонованого переліку варіантів виділіть той, у якому зазначені основні соціальні гарантії держави:

а) мінімальний розмір заробітної плати, прожитковий мінімум, мінімальний розмір пенсії за віком, кредитні пільги;

б) мінімальний розмір заробітної плати, прожитковий мінімум, мінімальний розмір пенсії за віком, неоподатковуваний мінімум доходів громадян;

в) мінімальний розмір заробітної плати, прожитковий мінімум, мінімальний розмір пенсії за віком, податкові пільги на певні види діяльності;

г) мінімальний розмір заробітної плати, прожитковий мінімум, мінімальний розмір пенсії за віком, пільгове митне регулювання;

д) мінімальний розмір заробітної плати, прожитковий мінімум, податкові пільги на певні види діяльності, неоподатковуваний мінімум доходів громадян.

2. Законодавчо встановлений розмір заробітної плати за просту, некваліфіковану працю, нижче від якого не може здійснюватися оплата за виконану працівником місячну або погодинну норму праці, – це:

а) неоподатковуваний мінімум доходів громадян;

б) мінімальна заробітна плата;

в) мінімальний розмір пенсії за віком;

г) прожитковий мінімум;

д) споживчий кошик.

3. Класична модель політики зайнятості, що передбачає забезпечення зайнятості практично всіх працездатних, за рахунок утворення нових робочих місць у державному секторі економіки із середнім рівнем оплати (політика розрахована переважно на державні кошти, у разі дефіциту яких настає спад виробництва, що спричиняє звільнення), – це:

а) Європейська модель;

б) Американська модель;

в) Скандинавська модель;

г) Японська модель;

д) Українська модель.

4. Класична модель політики зайнятості, що орієнтується на утворення нових робочих місць, які не потребують високої продуктивності (за такого підходу безробіття формально зменшується, проте збільшується кількість людей із низькими доходами), – це:

а) Американська модель;

б) Українська модель;

в) Європейська модель;

г) Японська модель;

д) Скандинавська модель.

5. Система державного регулювання передбачає такі норми оплати праці:

а) оплата праці за роботу в надурочний час; у святкові, неробочі та вихідні дні; у нічний час; за час простою, який мав місце не з вини працівника; під час виготовлення продукції, що виявилася браком не з вини працівника; працівників молодше ніж вісімнадцять років, за скороченої тривалості їх щоденної роботи;

б) оплата праці за роботу в надурочний час; у святкові, неробочі та вихідні дні; у нічний час; за час простою, який мав місце з вини працівника; під час виготовлення продукції, що виявилася браком не з вини працівника; працівників молодше ніж вісімнадцять років, за скороченої тривалості їх щоденної роботи;

в) оплата праці за роботу в надурочний час; у святкові, неробочі та вихідні дні; у нічний час; за час простою, який мав місце не з вини працівника; під час виготовлення продукції, що виявилася браком із вини працівника; працівників молодше ніж вісімнадцять років, за скороченої тривалості їх щоденної роботи;

г) оплата праці за роботу в надурочний час; у святкові, неробочі та вихідні дні; у нічний час; за час простою, який мав місце не з вини працівника; під час виготовлення продукції, що виявилася браком не з вини працівника; працівників молодше ніж двадцять два роки, за скороченої тривалості їх щоденної роботи;

д) оплата праці за роботу в надурочний час; у святкові, неробочі та вихідні дні; у нічний час; за час простою, який мав місце не з вини працівника; під час виготовлення продукції, що виявилася браком не з вини працівника; за примусової роботи працівників молодше ніж вісімнадцять років.

Тема 13. ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ ПРИРОДООХОРОННОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Екологічна політика будь-якої держави спрямована на охорону та оздоровлення природного середовища, ефективне поєднання функцій природокористування та охорони довкілля, забезпечення екологічної безпеки громадян, запровадження безвідходних, маловідходних та екологічно чистих технологій, а також на розвиток природоохоронного виховання й освіти.

Стратегічними цілями сучасної екополітики України є: відновлення якості навколишнього природного середовища в післявоєнний час; проведення екологічних реформ у контексті інтеграції до європейського простору; сталий розвиток і збалансоване використання природних ресурсів; зниження екологічних ризиків для екосистем та здоров'я громадян; впровадження екологічних вимог і норм в усі сфери діяльності; формування екологічної свідомості, цінностей та освіти.

Розгляньте сутність державного регулювання природоохоронної діяльності, завдання та функції органів державної влади України і місцевих органів державної влади щодо природоохоронної діяльності.

Зверніть увагу на складові механізму реалізації екологічної політики: державну екологічну експертизу, екологічний аудит, екологічний моніторинг та особливості його проведення, державний контроль за природокористуванням, ліміти земле-, водо-, лісокористування, використання еколого-економічних інструментів реалізації екологічної політики. Розгляньте Концепцію сталого розвитку та цільові державні екологічні програми.

Термінологічний словник

Адміністративний механізм природокористування – базується на встановленні норм, стандартів, правил природокористування та відповідних планових показників підприємствам з охорони навколишнього природного середовища та покарань за їх порушення.

Гранично допустима концентрація (ГДК) – максимальна кількість шкідливих речовин в одиниці об'єму або маси середовища (вода, повітря або ґрунт, продукти харчування), яка за достатньо тривалої дії практично не впливає на стан здоров'я людини та не викликає негативних наслідків у житті майбутніх поколінь.

Гранично допустимі викиди в повітряне середовище – це кількість шкідливих речовин, яка надходить у повітряне середовище з окремого джерела за одиницю часу та з урахуванням дії інших джерел, не створює рівня забруднення, що перевищує ГДК на межі санітарно-захисної зони.

Гранично допустимі стоки речовин у водні об'єкти – це максимально допустима маса речовин, які можуть бути скинуті у встановленому режимі за одиницю часу з метою забезпечення норм якості води в контрольному пункті.

Державна екологічна політика – це діяльність державних органів, яка спрямована на досягнення безпечного стану довкілля запровадженням екосистемного підходу до всіх напрямів соціально-економічного розвитку з метою забезпечення конституційного права кожного громадянина України на чисте та безпечне довкілля, а також упровадження збалансованого природокористування і збереження та відновлення природних екосистем.

Державний екологічний контроль – це діяльність уповноважених органів із забезпечення дотримання вимог законодавства з охорони навколишнього природного середовища та використання природних ресурсів суб'єктами господарювання і фізичними особами, що здійснюється з метою досягнення високого рівня захисту довкілля запобіганням, виявленням та фіксацією порушень природоохоронного законодавства, а також притягненням винних осіб до відповідальності.

Екологічна експертиза – дослідження, аналіз та оцінювання впливу будь-яких видів діяльності господарських суб'єктів на стан навколишнього природного середовища та підготовка висновків про відповідність запланованої чи здійснюваної ними діяльності вимогам законодавства про охорону навколишнього природного середовища, раціональне використання і відтворення природних ресурсів, забезпечення екологічної безпеки та відповідності його діяльності нормативам екологічної безпеки.

Екологічна ліцензія – документ, виданий уповноваженим органом влади, який підтверджує право його власника на використання упродовж певного періоду природного ресурсу, а також на викиди, стоки та розміщення твердих відходів.

Екологічне страхування – це страхування суб'єктами господарювання цивільної відповідальності за шкоду, яку може бути завдано життю, здоров'ю або майну фізичних чи юридичних осіб усіх форм власності та територіальних громад, навколишньому природному середовищу внаслідок здійснення ними діяльності, що становить підвищену екологічну небезпеку.

Екологічний аудит – системний, незалежний та документально оформлений процес збирання інформації та оцінювання суб'єкта господарювання на предмет встановлення відповідності його діяльності вимогам екологічного законодавства України:

Екологічний паспорт підприємства – це нормативно-технічний документ, який містить дані про використання підприємством ресурсів і визначення впливу його виробництва на довкілля.

Екологічний стандарт – нормативний документ, яким встановлюються вимоги, нормативи чи засоби їх визначення щодо окремих складових навколишнього природного середовища або нормативи допустимого впливу антропогенного навантаження на довкілля під час господарської діяльності.

Екологічні нормативи – встановлення гранично допустимих викидів та стоків забруднювальних хімічних речовин у навколишнє природне середовище, а також допустимого шкідливого впливу фізичних та біологічних факторів.

Еколого-економічні інструменти – це засоби (методи, заходи, важелі) впливу на фінансовий стан економічних суб'єктів із метою орієнтації їхньої діяльності в екологічно сприятливому напрямку.

Економічний механізм природокористування – спрямований на забезпечення формування зацікавленості суб'єктів природокористування у здійсненні раціонального використання природних ресурсів та впровадженні заходів з охорони природи шляхом використання державою різноманітних еколого-економічних інструментів.

Інформаційний механізм реалізації державної екологічної політики – забезпечення інформацією, необхідною для прийняття обґрунтованих рішень у сфері природокористування та охорони природи, а також спрямований на забезпечення інформацією населення з екологічних питань, поліпшення екологічного виховання та освіти, формування екологічного світогляду.

Кадастр природних ресурсів – це систематизоване зведення кількісних, якісних та територіальних показників, що характеризують певний вид природних ресурсів.

Моніторинг навколишнього природного середовища – комплексна система спостережень, збирання, оброблення, систематизації та аналізу інформації про стан довкілля, яка дає оцінку і прогнозує його зміну, розробляє обґрунтовані рекомендації для ухвалення управлінських рішень.

Питання для самоконтролю

1. Які державні органи проводять екологічний моніторинг?
2. Що таке екологічне нормування? У чому полягають роль і значення екологічного нормування? Назвіть основні групи екологічних нормативів.
3. Охарактеризуйте стандарти ISO 14000. У чому їх роль? Чи є вони обов'язковими?
4. Що являє собою екологічна експертиза? Назвіть її об'єкти, суб'єкти та завдання.
5. Чим обумовлюється актуальність здійснення екологічної експертизи проєктів на сучасному етапі економічного розвитку?
6. Яку роль в управлінні природокористуванням відіграє економічний механізм?
7. Які штрафні санкції застосовують в екологічній сфері?
8. На які напрямки екологічної діяльності виділяють субсидії? Наведіть приклади екологічно орієнтованих дотацій.

Теми доповідей

1. Екологічні наслідки російського вторгнення в Україну.
2. Еколого-економічні збитки довкіллю від воєнних дій в Україні.

3. Відновлення якості навколишнього природного середовища в післявоєнний час: проблеми на шляхи вирішення.
4. Глобальні екологічні проблеми людства: шляхи вирішення.
5. Інформаційний механізм охорони навколишнього природного середовища та використання природних ресурсів.
6. Нормативно-правовий механізм охорони навколишнього природного середовища та використання природних ресурсів.
7. Адміністративний механізм охорони навколишнього природного середовища та використання природних ресурсів.
8. Економічний механізм охорони навколишнього природного середовища та використання природних ресурсів.

Тестові питання

1. Регулярні спостереження та контроль за станом природного середовища, природних ресурсів, що здійснюються за певною програмою та дозволяють оцінити їх стан і процеси зміни під впливом антропогенної діяльності, – це:
 - а) державний інспекційний контроль;
 - б) державна екологічна експертиза;
 - в) екологічний аудит;
 - г) екологічний моніторинг.
2. До адміністративних методів управління природокористуванням належать:
 - а) стандартизація;
 - б) ліцензування;
 - в) кредитування;
 - г) страхування;
 - г) лімітування;
 - д) оподаткування;
 - е) екологічна експертиза;
 - є) штрафи.
3. Екологічний паспорт – це:
 - а) документ, виданий уповноваженим органом влади, який підтверджує право його власника на використання упродовж певного періоду природного ресурсу;
 - в) нормативно-технічний документ, у якому міститься інформація про використання природних ресурсів і визначений вплив виробництва на довкілля;
 - г) угода про відшкодування збитків.
4. Ліцензія на природокористування – це:
 - а) документ, виданий уповноваженим органом влади, який підтверджує право його власника на використання упродовж певного періоду природного ресурсу, а також на викиди, стоки та розміщення твердих відходів;
 - б) посвідчення на якість продукції, товару;
 - в) нормативно-технічний документ, у якому міститься інформація про використання природних ресурсів;
 - г) угода про відшкодування збитків.
5. Системний, незалежний та документально оформлений процес збирання інформації та оцінювання суб'єкта господарювання на предмет установлення відповідності його діяльності вимогам екологічного законодавства України:

- а) державний інспекційний контроль;
- б) екологічна експертиза;
- в) екологічний аудит;
- г) екологічний моніторинг.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Основна література

1. Барінов В. В. Державне регулювання економіки : навчальний посібник / В. В. Барінов, Г. І. Скорик. – Львів : Видавництво Львівської політехніки, 2015. – 460 с.
2. Ковтун О. І. Державне регулювання економіки : навчальний посібник / О. І. Ковтун. – Львів : Новий світ, 2019. – 340 с.
3. Лисак В. Ю. Державне регулювання економіки : навчально-методичний посібник [Електронний ресурс] / В. Ю. Лисак. – Кам'янець Подільський : ФОП Сисин Я. І., 2015. – 132 с. – Режим доступу : <http://elar.kpnu.edu.ua:8081/xmlui/bitstream/handle/123456789/2442/Lysak-V.Iu.-Derzhavne-rehuliuвання-ekonomiky.pdf?sequence=1&isAllowed=y>.
4. Мельникова О. Державне регулювання економіки : навчально-методичний посібник [Електронний ресурс] / О. Мельникова. – Харків : ХНПУ, 2023. – 105 с. – Режим доступу : https://moodle.znu.edu.ua/pluginfile.php/1091751/mod_resource/content.pdf.
5. Несененко П. П. Теоретичні основи економічної політики : навчальний посібник / П. П. Несененко, О. А. Артеменко, О. Є. Патлатой. – Київ : ФОП Гуляєва В. М., 2019. – 306 с.
6. Третяк Г. С. Державне регулювання економіки та економічна політика : навчальний посібник [Електронний ресурс] / Г. С. Третяк, К. М. Бліщук. – Львів : ЛРІДУ НАДУ, 2014. – 128 с. – Режим доступу : <https://elcat.pnpu.edu.ua/docs/%D0%A2%D1%80%D0%B5%D1%82%D1%8F%D0%BA.pdf>.
7. Уманців Ю. М. Економічна політика держави : навчальний посібник / Ю. М. Уманців, О. І. Міняйло, Л. В. Лебедева. – Київ : Київський національний торговий університет, 2020. – 480 с.
8. Ушакова Н. Г. Державне регулювання економіки : навчально-методичний посібник [Електронний ресурс] / Н. Г. Ушакова, Л. М. Зарецька – Харків : ХДУХТ, 2014. – 225 с. – Режим доступу : <http://elib.hduht.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/1361/1/>.
9. Шибаєва Н. В. Державне регулювання економіки : навчальний посібник / Н. В. Шибаєва, Т. О. Бабан. – Харків : ДБТУ, 2022. – 272 с.

Додаткова література

1. Глобальні екологічні проблеми 2023 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.savednipro.org/globalni-ekologichni-problemi-2023/>.
2. Глобальні тренди розвитку науки і технологій: нові виклики і можливості: Аналітична доповідь [Електронний ресурс] / Національний інститут стратегічних

- досліджень. – 2020. – Режим доступу : <https://niss.gov.ua/sites/default/files/2020-05/nauka-i-tehnologii.pdf>.
3. Данилишин Б. Якими мають бути стратегічні напрями відбудови національної економіки [Електронний ресурс] / Б. Данилишин. – Режим доступу : <https://www.epravda.com.ua/columns/2022/09/1/691022/>.
4. Дерегуляційна реформа: аналіз державних рішень [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://www.icps.com.ua/assets/uploads/images/files/deregulyaciya_pk_s.pdf.
5. Державна регіональна політика 2023: бути чи не бути? [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://rpr.org.ua/news/derzhavna-rehionalna-polityka-2023-butu-chy-ne-butu/>.
6. Досвід впровадження земельних реформ на прикладі сусідніх із Україною державах: Аналітична доповідь [Електронний ресурс] / Національний інститут стратегічних досліджень. – 2019. – Режим доступу : <https://niss.gov.ua/sites/default/files/2020-04/land-reform.pdf>.
7. Екологічний бюлетень щодо війни в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://surl.li/glyqd>.
8. Ефективні інструменти державної політики соціального вирівнювання добробуту населення в Україні в умовах обмеження ресурсів: Аналітична доповідь [Електронний ресурс] / Національний інститут стратегічних досліджень. – 2019. – Режим доступу : <https://niss.gov.ua/sites/default/files/2017-12/dobrobut-66e2f.pdf>.
9. З чим світ входить у 2023 рік: економічні перспективи відновлення України: Аналітична доповідь [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://razumkov.org.ua/images/pdf/2023_MATRA_I_KVARTAL.pdf.
10. Забезпечення боргової стійкості України щодо впливу зовнішніх шоків із використанням передового міжнародного досвіду: Аналітична доповідь [Електронний ресурс] / Національний інститут стратегічних досліджень. – 2019. – Режим доступу : <https://niss.gov.ua/sites/default/files/2019-11/analit-londar-economy-7-2019-1.pdf>.
11. Забезпечення ефективності фінансування розвитку регіонів та громад в умовах децентралізації влади: Аналітична доповідь [Електронний ресурс] / Національний інститут стратегічних досліджень. – 2018. – Режим доступу : https://niss.gov.ua/sites/default/files/2019-01/1_Zapiska-Shevchenko-finregionov-pogodzhena-6746d.pdf.
12. Засоби підтримки малого підприємництва в контексті усунення диспропорцій соціально-економічного розвитку гірських районів в Україні: Аналітична доповідь [Електронний ресурс] / Національний інститут стратегічних досліджень. – 2020. – Режим доступу : https://niss.gov.ua/sites/default/files/2018-04/male_pidpriemstvo-e6088.pdf.
13. Міжнародний досвід фінансування сталого розвитку громад (на прикладі формування мережевої інфраструктури): Аналітична доповідь [Електронний ресурс] / Національний інститут стратегічних досліджень. – 2019. – Режим доступу : https://niss.gov.ua/sites/default/files/2017-10/dosvid_finan-076e5.pdf.

14. Напрями розбудови машинобудування в Україні як драйвера економічного розвитку під час війни та у повоєнний період: Аналітична доповідь [Електронний ресурс] / Національний інститут стратегічних досліджень. – 2019. – Режим доступу : <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/ekonomika/napryamy-rozbudovy-mashynobuduvannya-v-ukrayini-yak-drayvera-ekonomichnoho>.

15. Напрями та завдання інноваційної політики у промисловості у контексті формування національної інноваційної системи України: Аналітична доповідь [Електронний ресурс] / Національний інститут стратегічних досліджень. – 2019. – Режим доступу : https://niss.gov.ua/sites/default/files/2018-04/inovasiyna_polituka-72157.pdf.

16. Оцінка планів післявоєнного відновлення соціальної сфери: соціальний захист та соціальні послуги: Аналітична доповідь [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://razumkov.org.ua/images/2022/12/15/2022-MATRA-IV-KVARTAL-5-1.pdf>.

17. П'ять історій економічного успіху після війни: світовий досвід для України: [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://lb.ua/economics/2022/04/13/513199_5_istoriy_ekonomichnogo_uspihu_pislya.html.

18. Першочергові заходи щодо удосконалення інституційного забезпечення секторальної децентралізації: Аналітична доповідь [Електронний ресурс] / Національний інститут стратегічних досліджень. – 2019. – Режим доступу : <https://niss.gov.ua/sites/default/files/2019-11/analit-romanova-regional-development-4-2019.pdf>.

19. Першочергові пріоритети децентралізації у сфері медицини: Аналітична доповідь [Електронний ресурс] / Національний інститут стратегічних досліджень. – 2019. – Режим доступу : <https://niss.gov.ua/sites/default/files/2019-06/>.

20. Підвищення ефективності енерговикористання як засіб подолання енергетичної бідності: Аналітична доповідь [Електронний ресурс] / Національний інститут стратегічних досліджень. – 2019. – Режим доступу : <https://niss.gov.ua/sites/default/files/2020-04/energoefectyvnist-1-4.pdf>.

21. Підсумки всесвітнього економічного форуму у Давосі (2019): висновки для України: Аналітична доповідь [Електронний ресурс] / Національний інститут стратегічних досліджень. – 2019. – Режим доступу : http://old2.niss.gov.ua/content/articles/files/1_Davos_2019-a5129.pdf.

22. План відновлення України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://recovery.gov.ua/>

23. План Маршала з полів Лугано [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.epravda.com.ua/publications/2022/07/5/688861/>.

24. Пріоритети та інструменти нарощування експорту продукції АПК України: Аналітична доповідь [Електронний ресурс] / Національний інститут стратегічних досліджень. – 2019. – Режим доступу : <https://niss.gov.ua/sites/default/files/2019-01/111Zapiska-eksport-APK-22.12-APU-323c8.pdf>.

25. Про деякі актуальні проблеми розвитку державно-приватного партнерства у сфері захисту критичної інфраструктури: Аналітична доповідь [Електронний ресурс] / Національний інститут стратегічних досліджень. – 2019. – Режим доступу :

<https://niss.gov.ua/sites/default/files/2019-08/ANALIT%20KONDRATOV%20NATIONAL%20SECURITY%20%23%203%202019.pdf>.

26. Протидія неформальній зайнятості в Україні: підходи до оцінки та безпекові пріоритети політики: Аналітична доповідь [Електронний ресурс] / Національний інститут стратегічних досліджень. – 2019. – Режим доступу : <https://niss.gov.ua/sites/default/files/2018-01/zainiatist-f1000.pdf>.

27. Роль підприємництва при впровадженні інновацій для розвитку регіонів України: Аналітична доповідь [Електронний ресурс] / Національний інститут стратегічних досліджень. – 2019. – Режим доступу : http://old2.niss.gov.ua/content/articles/files/1_Yurchenko-dc64e.pdf.

28. Роль прожиткового мінімуму в розбудові системи мінімальних рівнів соціального захисту: Аналітична доповідь [Електронний ресурс] / Національний інститут стратегічних досліджень. – 2019. – Режим доступу : <https://niss.gov.ua/sites/default/files/2019-11/analit-kolomiets-social-policy-7-2019.pdf>.

29. Соціальна політика держави: Український центр економічних та політичних досліджень ім. О. Разумкова [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://razumkov.org.ua/napriamku/sotsialna-polityka>.

30. Соціальна політика: аналітичні дослідження // Національний інститут стратегічних досліджень [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/socialna-politika>.

31. Стратегічні основи інноваційного розвитку територіальних громад: Аналітична доповідь [Електронний ресурс] / Національний інститут стратегічних досліджень. – 2018. – Режим доступу : <http://old2.niss.gov.ua/content/articles/files/111Oliynyk-be86a.pdf>.

32. Сучасні імперативи розвитку соціально-трудової сфери в Україні: Аналітична доповідь [Електронний ресурс] / Національний інститут стратегічних досліджень. – 2019. – Режим доступу : <http://old2.niss.gov.ua/content/articles/files/Yatsenko-09442.pdf>.

33. Упровадження змін в організації діяльності громад задля підвищення їх фінансової спроможності: Аналітична доповідь [Електронний ресурс] / Національний інститут стратегічних досліджень. – 2019. – Режим доступу : <https://niss.gov.ua/sites/default/files/2019-08/ANALIT%20BAKHUR%20REGIONAL%20DEVELOPMENT%20%23%203%202019.pdf>.

34. Формування об'єднаних територіальних громад у контексті адміністративно-територіальної реформи: Аналітична доповідь [Електронний ресурс] / Національний інститут стратегічних досліджень. – 2019. – Режим доступу : http://old2.niss.gov.ua/content/articles/files/1_Pavliuk-c009a.pdf.

35. Щодо інституційного забезпечення розвитку промислових кластерів в економіці України: Аналітична доповідь [Електронний ресурс] / Національний інститут стратегічних досліджень. – 2019. – Режим доступу : <https://niss.gov.ua/sites/default/files/2019-01/111Zapiska-Shevchenko-klasteryi-APU-28.11.2018-341b9.pdf>.

36. Щодо стану та проблем функціонування та розвитку аграрного сектору економіки України: Аналітична доповідь [Електронний ресурс] / Національний інститут стратегічних досліджень. – 2019. – Режим доступу : <https://niss.gov.ua/sites/default/files/2019-01/111Zapiska-agrosektor-2018-a37a9.pdf>.

37. Щодо стимулювання залучення іноземних інвестицій в контексті інноваційного розвитку економіки: Аналітична доповідь [Електронний ресурс] / Національний інститут стратегічних досліджень. – 2018. – Режим доступу : http://old2.niss.gov.ua/content/articles/files/111Zapiska-Pokrishka-_nnovats_P__-9599e.pdf.

38. Щодо удосконалення соціальних стандартів: Аналітична доповідь [Електронний ресурс] / Національний інститут стратегічних досліджень. – 2019. – Режим доступу : https://niss.gov.ua/sites/default/files/2017-12/sots_standart-2ffd3.pdf.

39. Щодо шляхів подолання бідності працюючого населення: Аналітична доповідь [Електронний ресурс] / Національний інститут стратегічних досліджень. – 2019. – Режим доступу : https://niss.gov.ua/sites/default/files/2019-02/111Analyt_Zapyska_Prokopiy-7fdd8.pdf.

Електронне навчальне видання

Методичні вказівки

до самостійного вивчення

з навчальної дисципліни **«Економічна політика
та державне регулювання»**

для здобувачів освітньо-кваліфікаційного ступеня «бакалавр»
напрямів підготовки *6.281 «Публічне управління та адміністрування»*,
073 «Менеджмент»

очної, заочної та дистанційної форм здобуття вищої освіти

Відповідальний за випуск І. І. Рекуненко

Редакторка Н. З. Клочко

Комп'ютерне верстання С. І. Котенко

Формат 60×84/8. Ум. друк. арк. 6,28. Обл.-вид. арк. 5,98.

Видавець і виготовлювач

Сумський державний університет,

вул. Римського-Корсакова, 2, м. Суми, 40007

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 3062 від 17.12.2007.